

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A

16

Engelsholm Højskole

Aarskrift

1942

Sistens
Pædagogiske Studiesamling
København V.

Engelsholm Højskole

Aarskrift

1942

Sistens
Pædagogiske Studiesamling
København V.

H

ANDELSBOGTRYKKERIEET I ODENSE

Statens
Pædagogiske Studiesamling
København V.

Året, der gik.

Naar man ser tilbage paa en svunden tid, føler man ofte vemod, fordi det tabte aldrig kommer tilbage, men samtidig kan der ske det, at man netop genvinder det tabte paa en ny maade, ejer det igen langt mere virkeligt og betydningsfuldt, end man ejede det i oplevelsens øjeblik. Det er netop det, der er fortidens og al historiens opgave eller betydning for os, at den genvækker i en stadig gentaget strøm det mod og den glæde ved livet, som øjeblikket ejede. Derfor gælder det paa den anden side ogsaa om at leve i øjeblikket saaledes, at det er værd at genopleve.

Livet paa en højskole skulde gerne i sin helhed være saadan, at genoplevelsen deraf netop afklarer, hvad det indeholdt. Under de mangcartede og brogede indtryk, som skolelivets hverdage har, kan det godt være, at det ikke er nemt at se, hvad betydningen af det hele er, men i tilbageblikket ejer vi en mulighed for at genopleve og tilegne os det, der var af værdi, medens det værdiløse sies fra. Derfor er det dog ikke sikkert, at der kan peges paa denne eller hin ting, som var særlig betydningsfuld, men det er ogsaa helheden, det gælder, livet som det formede sig, og som det lylde en og gav mening og forstaaelse.

Det er mit haab, at det liv, der er levet her, siden vi sidst skrev november, er levet saadan, at det for jer og for os er værd at vende tilbage til i mindet, saaledes at det kan være med til at skabe fremtiden for os alle og give vort liv en fastere linje. Fik vi noget at lro paa, og blev der givet os opgaver og maal, som vi maa være trofaste imod og stræbe efter, eller blev aaret som svandt blot en tilværelse, hvor vi gik og holdt tiden ud eller fik den til at gaa? Blev vi revet ud af vort eget privatlivs selvoptagethed, og oplevede vi at komme over fra dette privatlivs indelukke til det danske fælles folkelige liv, saa vi derefter blev medborgere og medlevende i den historiske skælne, som nu er over os?

Ja, alle I gamle elever ved godt, hvad jeg mener med alle disse spørgsmaal, og jeg tror ogsaa, at I for jer selv vil kunne besvare dem.

I det sidste halve aars tid har jeg hørt saa megen kritik af ungdommen, at jeg har maattet undre mig over det. Der klages altid over ungdommen, det ved jeg nok, men disse klager hørte jeg af folk, som ellers altid staar paa ungdommens side. Overallt, hvor jeg er kommet, har jeg hørt den samme vise: Ungdommen har intet forstaaet, vil intet andet end sin egen morskab, den er selvraadig og taaler ikke at blive retledet, den interesserer sig

ikke for arbejdet, men render fra det for et godt ord, ja, klagerne var mange, og beviserne og eksemplerne ogsaa mange. Paa disse klager har jeg altid maattet svare rent ud, at saadan kendte jeg ikke ungdommen; den ungdom, som jeg har mødt paa min skole, har i det store og hele været saadan, at det var klart at mærke, at den havde baade set og oplevet tidens tryk og ikke vilde rende fra medansvaret, den var meget lydhør overfor alt det, der kan genopbygge vort folk og give os vor selvtillid tilbage. Ja, for saadan synes jeg, det har været her, og det er det, jeg er saa stjerneglad for, at der er ungdom i Danmark, der er »rede til den store prøve«, d. v. s. som er rede til at tjene vort danske folk og fædreland og dermed de danske hjem med hele deres fremtid. Det lyder maaske nok stort, at vi vil det, og at vi gør det, men det er dog ikke desto mindre sandt, at i hvert ærligt stykke arbejde vi gør, hver paa den plads, hvor vi er sat, tjener vi folk og fædreland, men vi tjener det aller stærkest ved i vort sind at være trofaste mod vor danske og nordiske fortid, og ved at være rede til i fremtiden at gaa med ind i arbejdet for at genrejse det tabte, selv om det skulde komme til at koste os ofre baade i penge, arbejde og andet mere.

Den tro har jeg til jer gamle elever, at jeg har turdet tilbagevise de stadige klager og henvise til, at der er ungdom i Danmark, som baade kan og vil gaa ind under tidens byrde og dens vilkaar for at være med til at bære vort folk »ind i dagen ny«.

Det skal være min indledning her at sende en tak til alle jer, der siden skolen begyndte har flokket jer om Engelsholm, og som viser trofast sind mod det ord og vidnesbyrd og hele det arbejde, som gøres her. Det er det, som gir os tillid og tro til at fortsætte. Vi er sikre paa, at I vil arbejde med paa vor skoles fremtid trods alle de mangler, den maaske har, fordi I og vi har fundet et fællesskab udover manglerne, som berettiger os til at tro og haabe.

Det er en lykke for os, at vi allerede efter saa kort en arbejdstid her har fundet saa mange trofaste venner rundt i landet. Det er dette, der giver mod ikke blot for skolen, men udover den til det danske folk og dets ungdom. Jeg ved, at skolen her paa Engelsholm er i pagt med det bedste vort folk ejer af rigt og stort menneskeliv, alt det, der som danske fylder os med lyst og glæde, med tro og haab og kærlighed, saa fremtiden ikke tegner sig for os i jamrende klager, men i glad forvisning om troskab og fast vilje. —

En ting, som jeg er mere glad for, end I maaske tror, er den, at lige meget, hvor jeg kommer i landet, saa møder I altid op for igen at bekræfte og genopleve, hvad vi før har delt med hinanden. Mange af jer har kørt lange veje i slud og mørke, baade 20 og 30 km, for at være med til møde i et fremmed forsamlingshus. I Sødinge d. 2. Oktober var der samlet 10 gamle elever og 2 vordende. Se, det kalder jeg flot paa et enkelt sted efter kun 2 aars virksomhed.

Der er meget at glædes over. Modgang og skuffelse, som der jo ogsaa har været, kan vi lade ligge, for i tilbageblikket viser det sig alligevel, at alt det intet har betydet udover en nyvakt vilje til at overvinde vanskelighederne.

Aaret, som gik, var præget af krigens tryk. Mens dette skrives, kæmpes der haardt paa alle fronter ude i verden. Tiderne strænges, og havde vi ikke andet at fortrøste os til end vor egen skrøbelighed, saa det sandelig galt ud, men Danmarks lykke, som ogsaa er vor lykke, har en stærkere grund at bygge paa. Men vi har ingen sikkerhed for, at vi skal slippe let gennem det store ragnarok, vi maa være forberedt paa alt, men haabe det bedste.

Mens jeg skriver dette, staar solen højt over Engelsholm. Skoven staar med sin sidste rest af blade, der blinker i efteraarsvæde og straler som kobber og messing. Søen er blaa som himlen, og kridhvide skystøtter staar bag bakkernes synsrand, som om de bar det blaa hvælv over vor verden. Det er skønt, men det tegner til vinter. Og naar vinteren er i vente, baade paa den ene og den anden maade, har vi brug for at styrkes i haabet endnu engang.

De nye elever er ankommet, og vi er allerede godt i gang, alt tegner til det bedste. Vi er taknemmelige over, at vi atter fik skolen fyldt, og glæder os til, at en ny flok ungdom skal lægge øre og hjerte til det danske fællesskabets liv, som vi her stræber at skabe frihed for. I formiddags hørte vi i kirken evangeliet om skattens mønt. Aldrig før eller siden i historien er tingene blevet sat paa plads som i de ord: Giv Gud, hvad Guds er, og kejseren, hvad kejserens er. Her ligger vor opgave, at lytte til de ord i menneskemunde, hvori Gudsaanden og folkeanden lærer os at skelne mellem tidens og evighedens verden, dødens og livets verden. Og det forunderlige er, at vi midt i tidsaandernes blændværk faar kastet et lys, der afklarer, hvad der er virkelighed, og hvad der er blændværk. Saaledes er højskolens opgave i pagt med evangeliets ord.

November 1941. Tilgangen til højskolerne var stor, og det var den ogsaa til Engelsholm. Vi fik maaske nok stoppet lidt for mange sammen paa værelserne, inden vi fik begyndt at sige nej, men I tog det med godt humør alle sammen. Festligt var det, selv om pladsen var trang baade i skolestue og spisestue, og vi gik med fuld fart ind i arbejdet. Det var første gang, vi fik beboere i stalden, og vi var spændt paa, hvordan det vilde gaa med kakkelovnsfyringen o. s. v., men det viste sig jo snart, at det netop var dem i stalden, der var bedst stillet, da den enorme kulde satte ind. De ønskede vist ikke at bytte med os andre.

Tiden indtil jul gik med roligt arbejde. I november havde vi en rasende storm i tre dage, hvor vi første gang fik elektriciteten

afbrudt, senere blev det værre. I alléen væltede tre store træer, det ene talte over 200 aarringe, saa det er aabenbart plantet her i Lichtenbergs tid. Den 10. november havde vi møde i højskolekredsen med general Ebbe Gørtz og professor Hal Koch som talere. Mødet blev en stor oplevelse, vi hørte et par mænd, der var blevet grebet af tidens alvor, og som hver paa sit omraade har sat ind med et arbejde for at rejse fornyet tillid til dansk folkevilje. Der var stuvende fuldt hus til mødet.

I julen var vi kun faa paa borgen. Det var nær gaet galt for Arne Søvsøe, som laa i sengen, men han naaede dog at komme afsted 2. juledag. Nu begyndte kulden for alvor at sætte ind, og efter jul var der skøjte- og skilføre. Vi mødtes atter efter ferien Helligtrekongers aften, hvor vi havde et festligt kaffebord, hvor Bording og jeg talte. To studenter var her i januar: Lauersen Vig og Fons Jørgensen. Varmen indendørs kneb det med, takket være daarligere tørv, men hvad vi savnede inde af varme, hentede vi saa ude paa skøjtebanen. Her var det Vagn, som førte an i kunstløb. Det var en fornøjelse at se, og sjældent har man været vidne til en saadan ihærdighed som den, der blev udfoldet paa den blanke flade for at lære de flotte sving. Da isfladen desværre blev ødelagt af sne, maatte skiløb holde for. Det gik voldsomt over bakker og dale i mulm og mørke og maaneskin. Kresten kom for nær til en pigtraad, og Bjørn, der skulde være saa flot at hente sin fader i Randbøl paa ski, løb den gale vej og kom hjem mere død end levende.

I januar havde vi møde med Bo Rud, Askov, og pastor Asger Højmark, Aarhus, som talere. Det blev et godt møde. Og saa mindes vi det 8-dages besøg, vi havde af Aage Møller og frue. Det blev dage, som satte deres præg og vejede godt til i vort arbejde. Det frisker altid op at faa nye røster ind, naar det da er saadan, at de stemmer i orkestret.

Den 10. februar mindedes vi afstemningen i Sønderjylland 1920. Jeg gennemgik genforeningens begivenheder og forhistorie, medens Bording mindedes de danske sydslesvigere. I februar havde vi ogsaa besøg af folketingsmand Aksel Møller, der fortalte særdeles spændende for os. Og saa var det fastelavn. Hvem mindes ikke de forberedende øvelser, og saa den glørværdige opførelse af »Intrigerne«. Fra indholdets side kunde jeg for min del have undt skuespillerne et lodigere stof at ofre kræfterne paa, men udførelsen blev selvfølgelig succes, især var Bjørn fortræffelig til at ramme tonen, naar det gjaldt det høje p. Gadsbøll, Aagaard, Hune, Ella og saa ham med fuldskægget klædte scenen godt. Ja, Erling med skægget, det ægte skæg altsaa, det var nu ligefrem sørgeligt, da han atter barberede sig. Elevflokkens tabte noget af sin værdighed den dag, det maa man sige. Sogneraadsscenen, der gik forud for Intrigerne, bør ogsaa mindes. Børge afslørede sig som en stor komediant. Men saa gik ballet jo sin gang til alles tilfredshed, og om mandagen slog vi kat af tønden, viste gym-

nastik og trak tov. Det sidste krævede drøje tag, og Lisbeth fik sit knæ forstuvet og har knap overvundet det endnu. Den 20. februar talte Rich. Gandrup og Vilh. la Cour ved et møde her.

Saa gik alt sin gang, til Bukdahl viste sig i farvandet. Bukdahl hører med til Engelsholm. En festlig og betydningsfuld dag fik vi at mindes. Hans foredrag om Norge gennem det 19. aarhundrede var enestaaende, og hans to taler ved mødet om aftenen uforglemmelige i deres kraft og vid. Naar Bukdahl udfolder sig, staar huset paa gloende søjler, og timerne svinder som øjeblikke, der ikke glemmes.

Den haarde vinter holdt ud, og det samme gjorde vi. Mindes I rædselsdagene under islaget. Tre dage uden vand, varme og lys! Ja, sligt kan opleves i 1942, selv om det lyder som et eventyr. Men det hele blev taget med humør, især den aften vi dansede i 20 graders kulde, først i overfrakker og sidst i skjorteærmer til kerternes glans.

Den 25. marts talte Aage Møller og pastor Holm fra Herning ved et møde, og vinteren led nu mod slut. Det var trist at tage afsked, netop som det gik saa godt, men det er jo altid saadan, at tiden blir for kort, naar man har hænderne fulde af arbejde.

I april var her stor travlhed baade i have og hus. Slottet skulde kalkes, og forskellige smaareparationer ordnes, og have og park gøres klar til sommeren. Bording havde travlt med sine planer til den nye skole i København, planer, som vi blev indviet i kort for vinterholdets afrejse.

I marts saa det ud til, at vi skulde faa mange sommerelever, men pludselig standsede al tilgang, og det var vist et almindeligt fænomen paa de fleste skoler. Vi naaede kun de 24, og det skal ikke nægtes, at vi efter den overfyldte vinterskole følte det lidt tomt de første par dage. Men vi lik heldigvis andet at tænke paa, og jeg vil gerne her sende en særlig hilsen til vore 24 sommerpiger, med tak for den ualmindelig gode sommer vi havde. Det var *rigtig* højskole, takket være, at I alle som en var med, og som een stor familje. Det, at vi ikke var saa mange, viste sig nærmest at være en god gave, og sommeren gik som et eventyr, det var bare saa ærgerligt med det evindelige regnvejr.

Til maj kom Winther Johansen hertil som lærer, en mand, som vi ikke kendte spor til, men som meget hurtigt blev som hjemme hos os. Det er utvivlsomt, at Winther gennem sit dygtige arbejde og sin jævne og gode færd gav sit store bidrag til, at sommeren blev saa helt igennem vellykket.

Paa grundlovsdagen holdt Vejleegnens ungdom møde her, hvor pastor Gram fra Ringgive og jeg talte. Om aftenen fremførte Balle, Bredsten og Nørup ungdomsforeninger: En søndag paa Amager. Man paastod, at der var 1000 mennesker troppet op, og det skal jo nok passe, for trængslen var ubeskrivelig baade ude og inde, endogsaa Winthers privatkabinet blev betragtet som museum. Alt forløb paa bedste maade.

Den 7. juni havde vi møde med bibliotekar Jacob Pedersen, Aabenraa, og Kaptajn Bartholdy, Rinkenæs, som talere. Det var to sønderjyder, hvoraf den ene repræsenterede de gamle dage, medens vist alle Bartholdys gribende ord om dansk ungdom 1940.

Imidlertid havde Bording faaet købt sin villa paa Frederiksberg, og der var jo stor spænding med det. Vi bragte eleverne meddelelsen ved en lille højtidelighed og satte dem ind i sagen, og vi ønskede Bording tillykke med fremtiden.

Lad os ogsaa mindes den berømmelige tur til Lindeballe, hvor egnens historiker, lærer Mortensen, førte os rundt til seværdige steder og fortalte interessant derom. Det var en dejlig tur, og vi blev af folk derovre mødt med enestaaende gæstfrihed og beværtet overdaadigt. Om aftenen samledes vi i forsamlingshuset, hvor der blev talt, og hvor der var forskellig underholdning, især forskellig.

Forældrefesten faldt den 19. juli. Det er morsomt at mødes med elevernes forældre og lære dem at kende. Det var en god dag. Og saa havde vi sommerens sidste møde den 21., hvor forstander Haastrup Petersen, Ollerup, og Seminarieforsander Winther, Silkeborg, talte.

Sidst paa maaneden fik Bordings en datter, hvilket var datter nr. 3, og den 28. juli havde vi en ejendommelig oplevelse, idet vi i riddersalen samledes om døbefonten, da den lille nye verdensborger blev døbt med navnet Kirsten. Aage Møller forrettede daaben. Bagefter indbød Bordings elever og alle gæster til middag, og vi havde der et festligt samvær med tale og sang.

Saa ebbede ogsaa sommeren ud. Vi havde mange dejlige dage sammen i skole og hjem, og trods det umilde klima formaaede Winther og de to Sign'er at holde fiskeriet gaende til det sidste. Aborrer, aal og andre søvæsner har nu fredelige dage.

Fra 1. til 5. august holdt »Foreningen for Hjem og Skole« sit aarskursus her. Huset var stuvende, stoppende fuldt, og mange maatte bo i omegnen. Nogle af sommerpigerne blev her for at hjælpe i køkkenet m. m. Kursus forløb udmærket, og vi kan oprigtigt takke »Hjem og Skole« for de festlige dage. Foreningens fortræffelige organisator, lærer Kristensen, Hesselballe, mindes vi især med glæde.

Et par kursus, som skulde have fulgt efter, blev aflyst, saa i tiden efter den 5. august var her stille og roligt.

Midt i august flyttede saa Bordings til København, og vi tog deres lejlighed i besiddelse. Enkelte ting er blevet ændret, saa i ca. 14 dage havde vi haandværkere med alt det rod dermed følger. Men pænt og godt blev det indrettet, og nu har vi vældig plads at røre os paa heroppe i stuerne.

Med september maaned begyndte mine efteraarsrejser. Det gik i et stræk i fire uger, kun afbrudt af 3 dage herhjemme, hvor vi havde efteraarsmøde. Efteraarsmødet den 11., 12. og 13. september faldt i den mest uheldige tid, netop som folk maatte køre kornet

ind. Fredag og lørdag var der saa faa til møde, at det var helt sørgeligt at se. Anders Nørgaard maatte tale heroppe i stuerne, flere var der ikke. Men heldigvis er en saadan situation ualmindelig her hos os, saa vi holdt mødet oppe, og en stor glæde var det, at saa mange gamle lever, især af sommerholdet, var mødt op og boede her under hele mødet. Det skal I have hjertelig tak for, alle I som var her. Men om søndagen strømmede folk til, saa rammerne helt sprængtes, og vi fik atter mod paa tilværelsen. Bukdahl holdt to glimrende foredrag, og Demuth og frue læste: »Kongeligt Blod«. Det var fornem kunst.

Saa tog jeg paa farten igen, men denne gang var min kone og børnene med. Rejsen gjaldt Sjælland. Vi var i København nogle dage, hvor jeg talte i studenterkredsen. Vi boede hos Bordings i deres nye hus, og det var spændende at se det hele, selv om det kun var halvt færdigt. Derefter rejste jeg rundt i det nordlige Jylland og paa Fyn i 14 dage. Det var i det hele temmelig anstrengende, og det endte da ogsaa med, at jeg maatte rejse hjem og allyse alle møder i oktober, takket være pandehulebetændelse og overtræthed. Men nu gaar det godt igen.

I september havde vi ogsaa besøg af Kolding højere Almen-skole, som holdt Week-end her.

I oktober, fra den 2. til den 9., holdt foreningen »Danske Folkedansere« sit lederkursus her. Det gik med dans og musik fra morgen til aften — og omme ben. Køkkenpigerne dansede med, saa det hele til sidst snurrede rundt. Men det var meget morsomt det hele. 2—300 danse tror jeg de fik gennemgaaet, saa det var ikke smaaling.

Fra den 14. til den 24. oktober var min kone med til at lede højskolernes haandarbejds kursus, som blev holdt paa Ry højskole, og saa begyndte november at melde sig.

I efteraaret har vi af og til haft besøg af de sommerpiger, der tjente i nærheden. Ogsaa det har vi glædet os over. — Og min-sandten, om ikke ogsaa vi har faaet en hund. Den hedder Rolf og er en gordonsetter. Pæn hund. God hund. Til vinterskolen tegnede det godt, om ikke saa overvældende som sidste vinter, men det er vist iøvrigt det samme paa de fleste skoler. Vi fik dog fuldt hus, saa mere kan man jo ikke ønske. Allerede nu er vi i god gang med det hele. Ny timeplan er lagt, og Winther er gaaet ind i arbejdet som førstemand. Desuden er Erik Halvorsen lærer her, og Elisabeth Hasselager er lærerinde. Det er en lærer-stab, vi helt kan have tillid til, og alt tegner til det bedste.

Ja, nu er saa rundgangen slut, og vi sender vor hilsen og tak til alle I gamle elever. Gud give, at vi snart maa mødes i en fre-dens verden og dér samles om de livsværdier, som kan bære i krig som i fred, for til at bære begge dele skal der styrke.

Vi sender jer vor hilsen i haabet om en glædelig julefest og et lykkeligt nyt aar!

Guðrun og Sune Andresen.

Skyerne graane og løvet falder —.

Naar løvet falder imod vinter, luften blir klar og kølig, alt sommerens grønt smeltes ud i messing og kobberglans, naar det »falmer og falder hen, løvet i alle grønne skove« —, da vendes vore tanker mod menneskelivets forfald og alle tings forkrænkethed. Det vil sige, — jeg ved jo nok, at der er mennesker, der flygter fra naturens ubarmhjertige anskuelsesundervisning i menneskevilkaaret paa liv og død, og som saa hygger sig inden døre i den kunstige menneskelunhed, som hører kakkelovnsvarmen til, — men det kan jo ikke bortforklare den virkelighed, som alt om os bevidner: at sejerløse falder kæmper alle, — at alt forgaar og falder mod vinter.

Men netop efteraaret med dets stolte storme, hvor de aarhundredgamle træer om Engelsholm bruser som et orgel under himlen, — efteraaret med piskende regn, men ogsaa med dage af høj klarhed, en luft hvori vinterfrostens anes, en dybblaa himmel med snehvide skyer, svigefyldt ladet med ny væde, dette efteraar er rensende, og der er noget ophøjet, eller snarere noget afklarende og forenklende deri. Alt blir saa simpelt og begribeligt, al livets sande rytme kommer frem, saa enhver kan se og føle, hvad den sande virkelighed indeholder.

Men det forunderlige er, at denne virkelighedserkendelse af alle tiders forfald netop ikke fører ind i fortvivlelsen, men netop vækker den alvor, som gengiver livet sit haab og bereder det en ny fødsel.

Et af de mest storslaaede af Grundtvigs digte er det, han lod trykke i »Danskeren« mellem jul og nyttaar 1849: Skyerne graane og løvet falder —.

Digtet i sin helhed ejer en overmaade skøn poetisk fylde, ikke en poesi, der skaber idyl, og blot er drømmerisk hensmægten, men en poesi der skaber overblik og klarsyn, en poesi der skabes af livets egen rytme, det fortabte, forrevne, forvildede menneskeliv, det, der er som græsset i enge, undergivet al skabningens ubønhørlige forkrænkethedslov, men samtidig en poesi, der i sit klarsyn gennemskuer forfaldet og midt i kamplivets hvirvel øjner fremtidshaabet, genfødselen af det faldne liv. Dette er netop den ægte poesi, den der genspejler livets egen virkelighed, den som vi godt kan drømme os bort fra, men ikke kan undfly alligevel.

Grundtvig begynder med efteraaret, netop der hvor et menneske

maa begynde for at komme til at forstaa sig selv og alt, som det følger sig i naturens orden. — Skyerne graane og løvet falder, vinteren truer og natten kalder. Netop det sidste udtryk er dybt virkelig — den sugende, bundløse, uafvendelige haabløshed, der netop i sin rædsel er dragende. Det vilde spil om liv og død drager og lokker, fordi dets dramatiske hvirvel er berusende som en bakkantisk dans, hvor alle sanser gaar paa løs line. Den dragende svimmelhed paa afgrundens rand, styrt dig ud, thi, — natten kalder —. Desperation er ogsaa en form for liv, som vi saa ofte ser udfolde sig om os i stort eller smaat format, naturlivets paa en vis maade storslaaede og selvforglemmende desperation. Vi falder ofte for den fristelse at betragte vor egen vildskab som noget stort og betagende, dødsforagt og foragt for livet følges her ad, skellet mellem liv og død udslettes i den desperate kamp, som de gamle kaldte Ragnarök.

Og — vinteren kommer og sneen falder, blomsterne visne i muld, isen optøs ej af graad for balder, taarerne stivne af kuld. Men hen over denne tilsyneladende fortabte verden, hvor kampen ikke er en kamp for livet, men en kamp for døden, flyver fuglene som vind paa vinge, let over vildene hav, og mennesket lytter til vingeslaget af haabets fugle, han ejer et minde om en genfødsel, som kan ske, et minde fra den Guds skabelses dag, da han endnu hørte hjemme i de nyskabte paradisenge, hvor kampen var gudskampen paa livets side, og endnu ejer han et instrument, hvori klangen af haabets vingeslag kan genklinge: poesien, vidsynet over død og grav. Derfor er det Grundtvig tilføjer: skjaldene flyve som rimet klinger glat over slægternes grav. Vi har faaet givet den gave, at vi kan se eller rettere haabe og længes til den anden side graven. Dette er poesians gave i dybeste forstand. Takket være dette vidsyn eller denne længsel, som bor i os alle, er ikke alle tings ende givet i det vilde styrt ud i tiltintetgørelsen. I følgende forunderlige og højpoetiske vers siger Grundtvig det saadan: Hjerterne vakle, naar højt de banke, drages til fuglenes spor, lyslet dog sejrer, den mørke tanke flygtende synker i jord.

Og saaledes gaar det til, at poesians vidsyn kan blive til det, vi kalder profeti, — og som intet har at gøre med spaakællingevæsen. Det er om at gøre, at vi skelner mellem profeti og spaadom. Det sidste er blot et plat forsøg paa at fiske i rørt vande og faa det kolde gys til at risle ned ad ryggen eller ogsaa faa et gøglerhaab fremmanet, som ingen virkelighed har bag sig. Profeti er noget ganske andet, og med den er vi paa virkelighedens grund. Det profetiske fremsyn bygger alene paa evnen til at gennemskue menneskelivets vilkaar, som de er givet fra skabelsens dag, og den profetiske evne er ikke blot en medfødt genialitet eller et slags talent, en sjette, syvende eller ottende sans, noget mystisk maaske, men den profetiske evne er en klar historisk erkendelse. Det menneske, der i historiens tilbageblik

har set dybt i menneskelivet, saa han kender dets love og kender menneskesjælens kampspænding mellem natur og aand, han vil ofte med mærkelig klarhed kunne se udviklingens forløb ind i fremtiden. Den, der kender folkeaaenderne gennem et møde med dem i historien, vil ogsaa kunne sige noget om disse aanders vilkaar i fremtiden. Nu er vi jo vant til ved profeti at tænke paa det gamle testaments profeter, og her er vi paa religiøs grund. Det er da ogsaa ganske klart, hvorfra disse profeter henter deres viden om mennesker og folk og derfor ogsaa om deres fremtid. De henter den fra Gud. Men akkurat som disse profeter henter deres oplysning om livet fra Gud, saaledes er det ogsaa, at Grundtvig henter sin oplysning om mennesket fra Gud. Men han var her som alle andre steder paa historisk grund, idet han i historien saa paa det gudbilledlige i menneskelivet, eller om man vil, det mytiske, — og derfra hentede han saa sit syn paa livet, livet som vækst, som skabelse. Og det var dette middel til livsforstaaelse, han gennem sine skoletanker vilde lære det danske folk.

Vil blot mennesket se sin oprindelse som gudskabt væsen, faldet ned i naturens kamp paa godt og ondt, men med et minde i hjertet om sit første hjem, da vil meget klare sig, som vi før stod raadvilde og rædde overfor. Og i dette tilbagesyn mod udgangspunktet for vor menneskelighed: Gud selv, vil, midt i vinterløbet, salmerne klinge og klokker kime, spotte med sneen ved jul, saa, vinteren maa sig med vaaren rime, smelte for solen i skjul.

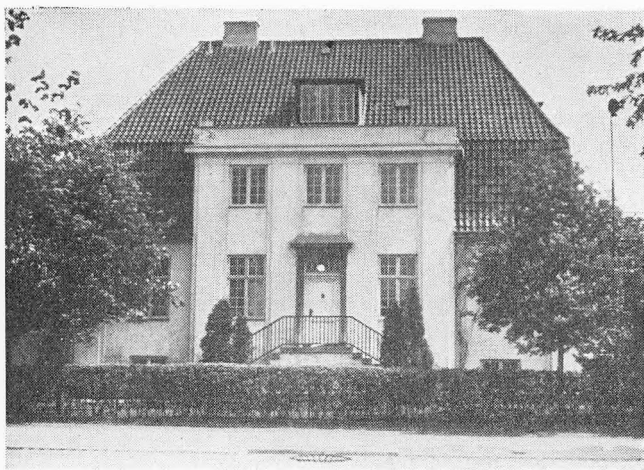
Dette tænder ogsaa for os et næsten ufatteligt haab for menneskeslægten: Troende hjerter i vinterløbet føde den lifflige vaar. — Troende hjerter, — ja, det er ikke det: En troende pige søges til 1. novbr., — men det er den tro, der tændes der, hvor mindet gennem historiens vidnesbyrd genvækkes hos os, troen paa Gud og skaberen som vor fader. Det er disse troende hjerter paa virkelighedens grund, der i vinterløbet føder den lifflige vaar, trykke den til sig i barnesvøbet med et lykosaligt nytjaar. Her hvirvles vi ikke hen i den livsens karrusel, der i sin vildere og vildere desperation ender i den sataniske selvudslettelse, men her kan vi kæmpe med i den troens kamp, der føder den lifflige vaar bag ragnarok.

Og endelig siger da Grundtvig tilsidst, hvor livsoplysningen, oplysningen om livets udspring, har sin bevisgrund, og hvorfra haabet om vaar, dvs. om livets bestandighed, forvandler sig fra haab til troens vished:

Bethlehemsbarnet i krybberummet
det er den evige vaar,
 troende hjerter det har fornurmet,
 jul gør lykosaligt nytjaar.
Derfor bærer blus vi med glæde!

Sune Andresen.

Københavns folkehøjskole.

Fra Engelsholm til Dalgas boulevard.

Det er i disse dage 3 år siden, Sune Andresen og jeg i fællesskab købte Engelsholm slot for at indrette det til folkehøjskole, og 2 år siden, vi åbnede skolen for det første hold elever. Det var første gang i 20 år, at nogen havde prøvet på at oprette en ny højskole i Danmark, og mange så sådan på det, at det var et temmelig meningsløst foretagende, for højskolen som sådan var åbenbart i tilbagegang, og der var snarere for mange end for få skoler. Kunde man blot holde de gamle skoler i gang, måtte man være tilfreds. — Det var altså ikke så lidt af et eksperiment, men vi havde tro på, at det skulde gå. Vi havde den aftale med hinanden, at hvis det lykkedes at få højskolen på Engelsholm til at gå, skulde vi gå et skridt videre, sådan at vi hver fik sin skole. Og eksperimentet lykkedes virkelig, oven i købet over al forventning. Allerede den anden skolevinter havde vi fuldt hus. Det var derfor naturligt, at tanken om at oprette en skole til nu begyndte at tage fast form. I begyndelsen gik mine tanker navnlig i retning af Sønderjylland, men det endte med, at de drejede mod øst, og hertil var der flere grunde.

Allerede før vi begyndte på Engelsholm, havde det ligget og dæmret i mit sind, at der måtte gøres noget ekstra, for at højskolen kunde kommet i bedre kontakt med byen og dens ungdom. Jeg husker således, at da planen om at overtage Engelsholm var under forberedelse, og jeg betroede den til en god ven i København — som for øvrigt nu har lovet at hjælpe til med undervisningen herude — sagde han: »Ja, men hvorfor laver du ikke en højskole herinde? Det trænges der til!« Disse ord blev sidlende som en brod i mit sind. Men jeg vidste ikke, hvordan

det skulde gøres. Jeg havde heller ikke mod til at gå i lag med opgaven, uerfaren som jeg var i at lede en skole. Og endelig tror jeg ikke, jordbunden i byen var moden til at modtage en sådan skole.

Siden er der imidlertid sket meget. Den 9. april 1940 har gjort sit til, at byen — måske ikke mindst hovedstaden — er mere moden end nogensinde før til at tage mod højskolen. Så meget tror jeg, jeg tør sige. Og for mit eget vedkommende har de to år på Engelsholm givet mig mod til selv at gå i gang med en skole, hvad enten vi så skulde flytte sydpå eller østpå. Det, der gjorde udslaget og afgørende vendte mine tanker i den sidste retning, var dog en samtale med min søster Solvejg i foråret, hvor vi drøftede disse ting, og hvor hun gav mig den idé, som jeg nu skal gøre rede for, og som er grundlaget for den skole, vi nu er i færd med at virkeliggøre.

En af de ting, der har gjort det vanskeligt for byfolk at komme på højskole, er jo dette, at de ikke har kunnet slippe deres arbejde. I den henseende ligger forholdene som bekendt ganske anderledes på landet, hvor de unge skifter plads fra år til år og derfor uden at risikere noget kan tage sig nogle måneder fri til at komme på skole. Men dette har hidtil ikke kunnet lade sig gøre i byen. Der er man i almindelighed temmelig sikker på ikke at få sin plads igen, hvis man siger den op for at rejse på skole. Derfor har det hidtil i det væsentlige kun været de arbejdsløse, man har set noget til ude på højskolerne, og det er nu engang den forkerte ende at begynde med. Det, det drejer sig om i første omgang, er slet ikke, at alle kommer på højskole, men at *eliten* kommer der, så den kan blive et salt i folket. Og *eliten* er selvfølgelig de, der har arbejde. Idealet vilde være, om arbejdsforholdene i byerne efterhånden blev sådan ordnet, at den unge, der ønskede at komme på højskole, kunde få orlov fra arbejdet i den pågældende tid, med sikkerhed for at pladsen stod ham åben igen, når han vendte tilbage — og i så fald vil jeg mene, det var bedre at tage på højskole uden for byen, det giver nu engang de roligste arbejdsvilkår — men trods rigsdag og regering ser det ud til, der er lang vej igen, før det mål er nået. Der er da foreløbig ikke andet for end at give de unge mulighed for at beholde deres arbejde, samtidig med, at de er på højskole, d. v. s., der må holdes skole om aftenen. Det er for så vidt noget nyt; det egentlige nye i idéen er dette, at eleverne samtidig skal *bo på skolen*, så de i skoletiden har deres tilholdssted og hjem med. Alle I, der har været vore elever på Engelsholm, ved, hvor uhyre meget dette betyder, at man bor sammen som en stor familie og færdes sammen i og uden for timerne. Det daglige fællesliv, der leves på sådan en skole, er baggrund for højskolens tale og samtidig forudsætning for, at man får det fulde udbytte af opholdet. Hertil hører, at kammeratskabslivet ret kan trives under disse vilkår.

I og for sig er det en snublende nær tanke at holde højskole på den måde for byens ungdom, så de bor på skolen, passer deres arbejde ude i byen om dagen og vender hjem mod aften for at høre foredrag og andet. Mærkeligt at så få har tænkt den. Jeg siger dette uden stolthed, for jeg er ikke idéens fader, kun dens virkeliggører. — Men til idéen hører også dette, at skolen tillige henvender sig til landboerne og tilbyder dem et ophold i København samtidig med, at de er på højskole. Disse elever undervises også om dagen, for en stor del i tilknytning til de museer og samlinger, hovedstaden rummer, så de lærer denne at kende på en virkelig værdifuld måde. Men den egentlige højskoleundervisning foregår altså om aftenen og er fælles for landboere og byboere. Herved opnås yderligere den fordel, at de to parter, der ofte har haft så svært ved at råbe hinanden op, kan komme i kontakt med hinanden, netop som det kan ske på sådan en skole, hvor eleverne bor dør om dør.

Dette var idéen, min søster skænkede mig. Og den tog mig straks. Jeg var herefter ikke i tvivl om, hvad jeg skulde gøre. Min svigerfader, der har haft så stor Andel i Engelsholms omdannelse til højskole, op-

holdt sig tilfældigvis også på slottet i de dage, og han gik ind for den med det samme. Vi gik så løs på sagen med krum hals. Jeg udformede planen i enkeltheder og tog derefter toget til København for at undersøge, hvordan terrænet lå. Jeg var bl. a. oppe hos undervisningsministeren, der viste stor interesse for tanken. For øvrigt må jeg sige, at synet og fornemmelsen af København som denne stenkolos nær havde taget pippet fra mig i første omgang. Det forekom mig helt uhyggeligt at skulle herind og bo. Modsætningen til Engelsholm var mig lovlig stærk. Det var derfor i en lidt trist sindsstemning, jeg forlod byen; men når man har sagt A, må man som bekendt også sige B, og jeg var da heller ikke i tvivl om, hvad der var det rigtige for os at gøre.

Det, det gjaldt om, var nu at finde en passende ejendom, som man kunde indrette skolen i. Det viste sig imidlertid at være meget vanskeligt. Sommerskolen var lige begyndt, så jeg kunde ikke bestandig ligge på farten mellem Engelsholm og København; men min svigerfader tog sig af sagen i første omgang. Jeg tror, han så på 20 forskellige ejendomme, der var til salg, uden at finde noget, der egnede sig. Omsider dukkede der dog en villa op ude på en sidevej til strandvejen, som *måske* kunde bruges. Der blev sendt bud efter mig, og en dag sidst i maj stod jeg — i det mest strålende forårsvejr — med bankende hjerte foran huset. Det var synd at sige, det tog sig ud udefra, men der hørte en dejlig lille have til. Vi kom ind i huset, og det viste sig at være det mest udviklede hus, jeg har været i. Der var en lille udbygning, som på den mærkeligste måde var forbundet med hovedbygningen. Jeg overdriver ikke, når jeg siger, at jeg gik en hel time derinde, før det overhovedet lykkedes mig at finde ud af, hvordan huset var indrettet. Så forvirrende var det med trapper og gange og etageforbindelser, og jeg ved ikke hvad. Derefter kunde jeg begynde at spekulere på, hvordan det skulde indrettes for at bruges til skole. Der skulde bygges meget om, og så vilde det endda blive noget roderi, men det kunde bruges, selv om man ikke kunde sige, det var velegnet. Det gav et lille stød i mig, da vi kom op på 2. sal, og derfra havde det herligste lille kig ud over sundet, men som sagt, bikset vilde det blive.

Derefter var vi ude at se på en ejendom på Frederiksberg, der også havde været tale om, men den viste sig nu at være helt ubrugelig. Den var altfor lille til formålet. Og så stod vi der sidst på eftermiddagen og vidste ikke rigtig, hvad vi skulde, da der pludselig og uventet dukkede en ny mulighed op, idet ejendomsmægleren, vi havde med os, kom i tanke om, at han havde set, at en større villa i nærheden var til salg, henne på Dalgas boulevard. Vi tog omgående hen og så på huset — og der var det, netop det vi søgte efter, næsten som om det var bygget til formålet. En hurtig gennemgang af huset fra kælder til kvist viste os, at der lige var de lokaler, vi havde brug for til spisestue og skolestue, værelser til os selv, til piger og lærere samt plads til ca. 30 elever. Og så var der den dejligste forhal midt i huset, der ligesom samlede det hele. — Det var i en lykkelig sindsstemning, jeg denne gang forlod København. Det var ligesom blevet slået fast for mig, at her skulde skolen ligge.

Og her kom den også til at ligge. Efter nogle bryderier gik handelen omsider i orden, og jeg kunde begynde at offentliggøre mine planer. Men inden jeg nåede så vidt, indtraf der en begivenhed, som vel kun angår mig personligt, men som jeg dog ikke kan gå forbi uden at nævne, nemlig Fars død. Den 16. juni gik handelen i orden, men allerede den 8. juni døde Far efter et forholdsvis kort sygeleje. Det er mig en stor sorg, at han ikke nåede at se denne skole blive til virkelighed. Han nåede kun at blive indviet i planerne, men det var mig en stor støtte, at han straks gav dem sit bifald. Der er ikke ret mange mennesker, der har betydet så meget for mig som min Far. Lad mig derfor have lov til at fortælle lidt om ham her.

Far blev født i et forholdsvis fattigt hjem på Emborg markovre

ved Mossø. Allerede som dreng drømte han om at blive højskolemand, og han så engang som i et syn, hvordan han skulde have en skole på sin barndomsegn. Siden kom han væk fra disse tanker, men så skete det, at han førtes til Vallekilde højskole en vinter — uden i forvejen at have planlagt et ophold der — og det blev bestemmende for hele hans liv. Han blev grebet af Ernst Triers forkyndelse som få, og samtidig gik det for alvor op for ham, at han skulde være højskolelærer. Han var på Vallekilde 2 vintre og den mellemliggende sommer, og der lærte han tillige Mor at kende, som var lærerinde på det daværende børnehjem i Skippinge. Siden var han 2 vintre på Askov for at uddanne sig til gerningen, og det lykkedes. Far blev virkelig højskolemand. Og når han blev det, så var det ikke, fordi han i sig selv havde særlige evner til det, men så var det, fordi han havde fået Guds kald til at være det. Lad mig i forbindelse hermed nævne, at Far alle dage havde en mærkelig fornemmelse af at blive ført af Gud. Og det endte virkelig med, at han blev ført tilbage til sin barndomsegn og så sit ungdoms-syn virkeliggjort i Ry højskole. Her virkede Far og Mor i over 20 år i en velsignelsesrig gerning. Her voksede vi op i et hjem, som vi aldrig kan glemme, under så lykkelige vilkår, som vist sjældent gives børn. Far og Mor holdt selv skole med os, lærte os, hvad vi skulde lære, og fortalte bibelhistorie og Danmarkshistorie for os, ikke blot sådan, at det blev levende, men sådan at det blev en del af vort liv.

For 8 år siden blev Far ramt af en hjerneblødning, der i flere uger lammede tungen og det ene ben. Han kom til en vis grad over det igen, men sin fulde førlighed og talefærdighed fik han aldrig mere. Det var strengt at bære, for Far var af naturen en meget virksom mand. Siden gentog hjerneblødningen sig et par gange, og for hver gang blev kræfterne svagere. Omtrent samtidig med, at vi flyttede til Engelsholm, flyttede Far og Mor fra Snoghøj, hvor de havde boet et par år, hen til min ældste broder, der er lærer i V. Nebel ved Kolding. Vi var glade for, at de kom til at bo os så nær. Vi kunde cykle med børnene til V. Nebel på et par timer, og de på deres side nåede også at besøge os en del gange på Engelsholm. Endnu i fjor sommer var Far hos os det meste af 8 dage, gik med til foredragene og færdedes, omend med lidt besvær, op og ned ad trapperne. Sidste gang han var på Engelsholm var til efterårsrådet i fjor. Han klarede den strenge vinter forbavsende godt og holdt sig rask i foråret. Pinsedag var han i kirke, men få dage efter følte han sig træt og gik i seng, og vi blev efterhånden klar over, hvor det bar hen. Søndag efter pinsen var alle vi søskende samlet med Mor omkring sygelejet og gik til alters sammen, idet Åge Møller også var kommet til stede. Far bestemte selv salmerne, vi skulde synge. I ugen efter tog kræfterne mere og mere af, og det blev næsten umuligt for ham at tale. Den sidste søndag kunde vi dog synge morgensang inde hos ham, og vi kunde se, han var med i det. Dagen efter døde han hen mod aften. Vi førte kisten til Ry og jordede ham på kirkegården der ved siden af mine 3 små søskende. Begravelsen foregik fra Ry højskole, i det dejligste sommervejr. Det var vemodigt for mig at være med til at stede Far til jorden, netop som jeg stod i begreb med at begynde på det, der måske skal blive min livsgerning. Men han nåede ligesom at give gerningen sin velsignelse, og det er jeg taknemlig for. — Ernst Trier var fra København, men gik ud på landet og rejste sin skole — og det var rigtigt, som forholdene da lå. Når det nu gælder om at gå den modsatte vej, så er der — gennem Far — en levende forbindelse fra Vallekilde til Dalgas boulevard, uden jeg for øvrigt vil prøve på at sammenligne mig med Trier. —

På dage efter begravelsen gik handelen som sagt i orden, og jeg rykkede ud med vore planer, først for Engelsholms samlede indvånere, derefter i pressen. Knap 8 dage efter — på min fødselsdag — fik vi den første forespørgsel, og efterhånden indløb de ret jævnlig. Det gav travlhed på en måde at skulle have 2 skoler at passe på en gang, men det

gik — forhåbentlig også uden at sommerpigerne havde grund til klage — og spændende var det jo.

Midt i det hele indtraf der en familiebegivenhed til, men denne gang af glædelig art. Den 18. juni — aftenen før forældre festen — fødte min kone en sund og velskabt lille pige til verden. Det kan jo ikke nægtes, at vi denne gang havde håbet på en dreng, men Kirsten, som hun hedder, er nu en ualmindelig dejlig lille pige, og det bøder jo på det. Bliver hun ved med at være lige så from, som hun hidtil har været, bliver hun et ganske ualmindeligt barn. — Da hun var 10 dage gammel, blev hun døbt af Age Møller i riddersalen på Engelsholm, som i dagens anledning var blevet forvandlet til den smukkeste kirkesal. Vi havde lånt dåbsfadet fra kirken på Snoghøj gymnastikhøjskole, det fad, som Andresens børn bl. a. er døbt af, og som er skænket kirken der af min kones forældre. — Det var en god dåbsfest, vi havde. Vi var glade for, at den kunde foregå så tidligt, at sommereleverne kunde nå at være med til den. Dagen begyndte med, at vi ganske uventet fik overrakt en herlig 7-armet lysstage af malm, i stil med den oprindelige, der stod i templet i Jerusalem. Vi fik at vide, at det ikke blot var de daværende beboere af Engelsholm, men også tidligere elever og piger, der stod bag denne smukke gave, og vi vil nu gerne her, så godt vi kan det, sige jer alle tak for den og for det sindelag, den er udtryk for. Vi har længe ønsket os en sådan stage, og nu kom den, netop som vi havde brug for den til at smykke alterbordet med. Ja, tak for denne afskedsgave, som tillige blev en dåbsgave, og som skal være os et minde om det liv, vi har delt med hinanden på Engelsholm.

Og så lakkede det så småt hen mod den tid, da vi skulde rejse. Vi nåede lige at få det kursus med, som foreningen for hjem og skole afholdt på Engelsholm de første dage i august. Derefter var vi på en lille ferietur og afskedstur rundt hos min familie, og så vendte vi midt i måneden tilbage for at ordne flytningen. Vi havde fået en vældig flyttevogn fra Vejle derud; den var nær aldrig sluppet levende over vindebroen, men det gik da, og snart begyndte stuerne at se tomme og uhyggelige ud. Da det hele var pakket og flyttevognen baksset ud igen, tog vi afsked med Andresens og de øvrige tilbageblivende og startede så vognen. Jeg havde nemlig fået tilladelse til at køre bilen over til København, når den skulde flyttes. Tilladelsen gjaldt strengt taget kun mig selv, men jeg måtte da være gal, om jeg ikke tog familien med med det samme, og så rullede vi da op ad vejen med et sidste vink til spirene på Engelsholm. — Det blev en herlig tur gennem landet. Vejret var strålende, landevejen bred og tom, og bilen gik, som den var smurt, skønt efter 2½ års karantæne. Vi benyttede lejligheden til at gøre ophold hos familien et par steder. Men en skønne dag drejede vi ind ad Dalgas boulevard og kørte op for »palæet«, og dermed begyndte en ny og spændende, men meget anstrengende tid for os.

Huset var jo nemlig ikke i orden. Vel egnede det sig så godt til foretagendet, at vi ikke behøvede at foretage nogen egentlig ombygning ud over flytning af nogle døre og indretning af et par nye værelser på loftet. Men det havde stået ubeboet det sidste par år og var derfor en del medtaget. Navnlig havde det lidt under de hårde vintre. Bl. a. viste det sig, at varme anlæget var frostsprængt. Der skulde derfor en gennemgribende istandsættelse til, og den gik vi straks i gang med. — Den første uge boede vi alle i min kones hjem i Osted. Derefter flyttede jeg ind i et værelse, som man vel nok kunde sige var gjort ryddeligt, men heller ikke mere, mens huset var temmelig ufremkommeligt på grund af håndværkere, murbrokker og kalkstøv, samt gulve, der var brudt op. 8 dage efter vovede min kone at flytte ind med Kirsten; 8 dage derefter hentede vi Estrid og atter 8 dage efter Ingrid. Så var omsider hele familien samlet herinde.

Mens arbejdet langsomt skred fremad — og morsomt var det jo at følge det dag for dag — havde vi snart sagt utallige bryderier. Vi

opdagede hurtigt, at een ting er det at bo på lancet, noget ganske andet at bo i hovedstaden. Vi troede, at når man ejer et hus, så ejer man det, og kan sige, hvor skabet skal stå. Men vi blev snart belært om, at det var en grundig fejltagelse. Vi må ikke flytte en dør, ja knap nok sætte et tagvindue i uden at indhente tilladelse hos myndighederne, og det er ingenlunde givet, man får det. Gang på gang rendte vi panden mod de bestemmelser, som de herrer arkitekter herinde har siddet og regnet ud. Gang på gang skulde der indsendes andragende, så om det ene, så om det andet, vedrørende istandsættelsen. Jeg tror nok, jeg kan sige, at skønt den restaurering, der er foretaget her, ikke tåler sammenligning med den, der blev gennemført på Engelsholm for 2 år siden, så forholder det sig omvendt med vanskelighederne og bryderierne ved det.

For det første skulde vi søge om tilladelse til i det hele taget at holde skole i ejendommen. Kvarteret omkring Dalgas boulevard er nemlig et udpræget villakvarter, og der er derfor en bestemmelse om, at der ikke må oprettes skoler i kvarteret. Selv om der her fornemmelig tænkes på børneskoler med deres legepladser og larm og spektakel, kunde vi dog ikke uden videre se bort fra bestemmelsen, og det er først for nylig, sagen er gået i orden, på den måde, at vi har fået en foreløbig tilladelse til at holde højskole i huset. Man vil åbenbart se, hvor smukt, vi arter os.

En anden ting, der har været meget omdiskuteret, er *kælderen*. Der er den dejligste kælderetage under hele bygningen, høj, lys og luftig, med store vinduer og rigtige gulve. Men der er en bestemmelse om, at man ikke må benytte kælderværelser til beboelse, med mindre der er drænet *under* huset, hvilket selvsagt vil blive meget omstændeligt og kostbart. Vi har derfor gjort, hvad vi kunde, for at slippe for dræningen, så meget mere som værelserne ingenlunde er præget af fugt fra grunden. De virker i det hele taget meget tiltalende. Også her er det omsider lykkedes at få en halv ordning, idet vi atter foreløbig har fået lov til at benytte værelserne, som de er, indtil man ser, hvor galt eller hvor godt det bliver. Derimod har vi måttet grave jorden væk i en vis bredde og i en vis dybde rundt om huset, fordi der er en anden bestemmelse om, at der skal være så og så højt fra kælderloft til jordsmon udenfor, når kælderen skal benyttes til beboelse.

Det, der har voldt os mest besvær, er dog de nye loftsværelser. Vi gik straks i gang med at indrette 2 nye værelser på det hidtidige tørreløft, et tagværelse og et dejligt værelse mod syd med kvist, hvorfra der fører en jernstige ned til en altan nedenunder, så man kan redde sig den vej ud i tilfælde af brand. Det var et rimeligt krav fra brandvæsenets side, og når det var efterkommet, troede vi, det var i orden. Men en skønne dag stillede de og forbød os at benytte det nylig indrettede sydværelse, fordi der skulde være »uhindret adgang« til brandstigen. Jeg foreslog, at vi kunde tage alt låsetøj ud af Døren; så var der da uhindret adgang, men de var ubøjelige. Som en mager erstatning indrettede vi i stedet et lille tagværelse ved siden af og må så lade det store værelse gå under navn af loftsrum. — Men ikke nok hermed, en skønne dag stillede myndighederne igen og forangte, at for at disse loftsværelser måtte benyttes, skulde »bindingsværket« i manzardetagen neden under »udmures«, som det hedder på sin teknisk, hvilket i praksis vilde sige, at taget i den pågældende etage skulde flås af, hvorefter der skulde puttes mursten ind mellem lægterne, så værelserne ovenover kom til at hvile på en slags mur. Det er den Slags, som er let nok at lave, når man bygger et hus, men ulige vanskelige, når huset står færdigt med tag og det hele. Vi gjorde derfor også her, hvad vi kunde. Vi bønfaaldt om at slippe, men lige meget hjalp det, indtil jeg kom til at omtale sagen for en indflydelsesrig og fornuftig mand, der lagde sig imellem. Så gled det halvvejs, sådan at vi slap for at udmure gavlen, der jo heller ikke bærer noget nævneværdigt alligevel.

Dette var større ting, men der kunde nævnes adskillige småting, som vi i vor naivitet ønskede sådan og sådan, men hvor vi bestandig rendte panden mod vedtægter af alskens art, som vi måtte bøje os for. Dertil kom vanskelighederne med at skaffe mad og brændsel. Skønt det er adskillig dyrere at bo i København end ude i landet, holder vi dog de samme priser som højskolerne ude omkring, fordi vi også henvender os til landboerne. Når vi kunde gøre det, så skyldes det en ordning, vi havde med en lastbil, der jævnlig kører herind, og som skulde bringe os kartofler, mejeriprodukter, brændsel etc. ind til nogenlunde samme pris som på landet. Men ak og ve, lastbilkørslen på over 30 km blev forbudt, og dermed følte vi det i første omgang næsten, som hele grunden skred under os. Den ordning, vi havde grundlagt det hele på, sank sammen. I nogen grad er det lykkedes os at finde udveje, men også kun i nogen grad. Det er sværere at føre en husholdning herinde, end vi havde regnet med. De handlende vil ligefrem ikke sælge os de varer, vi skal bruge. Deres gamle kunder går i første række, og så bliver der lidt eller intet til os. Hvordan vi skal klare vinteren igennem, ved vi ikke rigtig endnu. Men vi har dog ikke helt tabt modet.

Et ubehageligt stød var det også, da den lærer, jeg forlængst havde antaget til at bo her, og som i undervisningen skulde drage hovedlæsset næst efter mig selv, fik forfald 14 Dage før, skolen skulde begynde. Det kan nok være jeg fik travlt, men det er ikke let med få dages varsel at stampe en brugbar mand op af jorden. Det er da heller ikke lykkedes på den måde. Jeg har måttet fordele arbejdet på flere — timelærere kan man nok få — sådan at vi nu bliver ikke mindre end 7 til at undervise her på skolen. Men med en sådan lærerstab skulde det jo også nok kunne gå.

Ja, sådan er efteråret gået. Med travlhed af forskellig art — jeg har bl. a. været noget ude at tale — med bekymringer, men heldigvis også med glædelige begivenheder. Eleverne har meldt sig i så stort tal, at vi har skolen så godt som belagt. Vi har 28, og det er under de givne forhold så nogenlunde dem, vi kan have. Fordelingen er udmærket, omtrent lige så mange byboere som landboere og omtrent lige så mange kvindelige som mandlige. Vi glæder os meget til at komme i gang. I de sidste dage har vi arbejdet i et forrygende tempo for at blive færdige, men nu stråler huset også, udvendig som indvendig, flaget er hejst, og eleverne er så småt begyndt at indfinde sig. I køkkenet har Inga travlt sammen med Astrid fra sidste vinter og Mette fra i sommer. Chr. Hansen holder foreløbig til i fyrrummet, og Gadsbøll indfinder sig forhåbentlig i dagens løb. Dertil kommer Hans Nielsen, der hjælper os med nogle timer, så det er ikke helt ukendte mennesker, vi starter med. Jeg har også den glæde, at to af mine tidligere kammerater fra studieårene her i København, Åge Kampp og Steffen Steffensen, begge cand. mag. er, den første med geografi, den anden med dansk som hovedfag, kommer og tager enkelte timer. Endelig er cand. teol. Arne Børgesen antaget som fast boende lærer, og assistent ved nationalmuseet, cand. mag. Holger Rasmussen tager sig af dansk arkæologi og kulturhistorie i tilknytning til museets samlinger, så jeg tror som sagt alligevel, man må sige, vi er godt hjulpet.

Med hensyn til den linje, Københavns folkkehøjskole skal føres efter, vil I, vore gamle elever, jo næppe kunne være i tvivl. Det bliver den samme som på Engelsholm. Målet er at styrke hinanden i det fællesskab, vi ejer som danske, ud fra den opfattelse, at det er kun i det danske eller gennem det danske, vi er i stand til at leve et virkeligt menneskeliv i ånd og sandhed, d. v. s. opleve, hvad det vil sige at være skabt i Guds billede, det billede, som vel er fortegnet, ja praktisk talt ødelagt i os, men som vi dog har en lille rest tilbage af, for så vidt vi ejer en — måske slumrende — forestilling om, at mennesket er skabt til at leve sammen med Gud, skabt til at leve et guddommeligt liv. Er denne forestilling først blevet levende hos os, så føler vi også vor af-

magt, hvor umuligt det er for os på egen hånd at leve det liv, Gud har skabt os til at leve, men så har vi også forudsætningen for at kunne modtage frelsen af Guds hånd igennem Jesus Kristus, der genføder os i vor dåb til det evige liv og derved fornyer vort forhold til Gud. — Således er der en dyb sammenhæng mellem danskhed og kristendom, ikke på den måde, at de ligger i forlængelse af hinanden — det er to helt forskellige ting — men det ene danner bund for det andet, som muldjorden gør det for sæden, som den røde dug gør det for det hvide kors i vort flag. Ja, i Danebrog finder vi denne sammenhæng udtrykt, og derfor var det symbolsk, da vi nu i al stillfærdighed for første gang lod flaget gå til tops over skolen herinde. Vi takker Gud, fordi vi er nået så vidt, og vi beder ham velsigne den gerning, der skal øves her. —

Når I læser dette, er det ved at være årets mørkeste tid, men samtidig nærmer julen sig med sit lys. Og det er ikke blot årstiden, der er mørk; det gælder i det hele tiden, vi lever i. Derfor trænger vi i særlig grad til at holde jul, til at samle os om det lys, der fødtes til verden julenat, det lys, der har sejret over mørkets og dødens og djævelens magt. Ja, gid det må blive jul for os, så vi også derigennem kan hente mod og kraft til at gøre det, vi er sat til at gøre, fordi vi trods alt er lysets børn. — Og så siger vi Engelsholm og alle, vi har levet sammen med der, *tak* for det, det har betydet for os, og det er ikke lidt. Engelsholm har i ordets egentlige forstand været os et springbræt til den gerning, vi nu går ind til. Og tak for de breve og hilsner en del af jer har sendt os i sommerens og efterårets løb, og som har været os til stor glæde og opmuntring, selv om vi ikke altid har fået taget os sammen til at svare igen. Derfor tænker vi dog på jer og ønsker jer alle af hjertet en *glædelig jul!*

Dalgas boulevard, den 3. nov. 42.

Sigrid og Frede Bording.

En underlig mand.

En sen aften, da jeg laa og ikke kunde sove, fik jeg besøg af Grundtvig. Han kom glidende paa en maanestraale ind ad det aabne vindue. Det gav et ordentlig bump, da han landede i karmen, for alfelet var han just ikke. Jeg saa nøje paa ham. Der var ingen tvivl. Det var virkelig ham, med skæg og vorte og det hele.

»Ha,« sagde han, da han saa min overraskelse, »det havde du nok ikke ventet.«

Jeg svarede, som sandt var, at det havde jeg ikke.

Grundtvig rev sig i skægget. »Er det nu ikke til at blive gal over,« udbrød han, »her har jeg ligget og rakket landet rundt i mange dage for at se efter, om aanden nu ogsaa svæver over urtegaarden. Jeg har ledt efter hvide skyer, saa jeg har ondt i øjnene. Og jeg har bare fundet nogle smaaklatter hist og her . . .«

»Højskolerne,« sagde jeg stiltørdigt og nævnede et par af de største ved navn.

»Aah dem! Der laa rigtigt nok et vældigt lag over dem, men da jeg saa nærmere til, var det damp fra køkkenet. Er det ikke skrækkeligt!«

»Kære Grundtvig,« sukkede jeg, »alt er slet ikke, som det burde være. Man maa ikke forlange for meget.«

»Naa ikke, naa ikke? Og hvad er saa dette her, maa jeg spørge?« Han gjorde en bred, favnende armbevægelse, som kunde betyde baade det ene og det andet.

»Et slot,« svarede jeg spagfærdigt.

»Det er nydeligt, et slot! Hvad havde Kold at begynde med? Hvad havde han, spørger jeg?«

»Tys,« sagde jeg, »du vækker Sune Andresen.«

Grundtvig gloede arrigt paa mig: »Trænger han maaske ikke til at blive vakt?«

Jeg skyndte mig at forsikre, at det gjorde han absolut ikke, men at det løvrigt ikke var saadan, jeg havde ment det. Det lod til at formilde ham lidt, i hvert fald mumlede han noget om, at han jo da ogsaa havde fundet en antagelig portion aand svævende over stedet.

Saa sad vi tavse lidt og stirrede paa hinanden. Da han igen talte, havde han graad i stemmen:

»Hvad er det for et Danmark, I har lavet? I gaar jo og roder

med det, saa man skulde tro, I havde mistet baade hjærte og hjærne. Og skolen! Har I da slet ingen kæmper mere?»

»Vi har mange gode talere,« sagde jeg.

Grundtvig saa bedrøvet paa mig. »Talere!« sagde han. »Jovist. Og hvad taler de om?»

»Grundtvig,« svarede jeg.

Den gamle slog en vældig latter op, saa jeg kunde se alle hans raadne tandstumper. Saa blev han alvorlig igen og spurgte: »Men det levende ord?»

Jeg tav. Taarnuret faldt i slag, og Grundtvig ventede, til alt blev stille igen. »Jeg forstaar det,« sagde han saa, »hvis ordet virkeligt levede iblandt jer, hvor vilde alt da ikke være anderledes. Men nu de unge karle og piger, som kommer paa jeres skoler, noget maa der dog ske med dem?»

Jeg nikkede.

»Jamen hvorfor er den danske ungdom da, som den er? Jeg har hørt — men det vil jeg ikke sige noget om — fortæl dem kun, at de ikke alene skal komme og høre. De skal gaa ud og leve — bagefter. Aah, der maa være noget galt et sted, baade hos jer, der taler, og hos dem, der lytter. I skal jo være vaagne, det skal brænde i jer. Hvad I vil og kæmper for, det skal gaa som en ild over landet, vække folket af dvale. Kan I dog ikke snart fornemme det, at det trænges?»

»Det er saa vanskelig en tid,« forsvarede jeg mig.

»Ikke mere end efter 64. Men I frygter verden, det er sagen. Kærligheden, kærligheden . . . folk og fødeland . . . hjærtesproget . . . aanden . . . aanden . . . blomstre igen . . .«

De sidste ord mumlede Grundtvig, imens han vendte sig om, og idet han satte af med et vældigt tramp, forsvandt han ud gennem vinduet. Jeg skyndte mig op og løb hen og saa ud. Han var ikke at se. Et sted langt borte hørte jeg hans røst: »Folke-aanden« — og lidt senere: »Gudsordet!« . . . men saa blev alt stille. Jeg gik i seng igen og laa længe og stirrede ud i mørket. En underlig mand, tænkte jeg. I sandhed: en underlig mand . . .

Winther.

Peter Andresen.

Sønderjyden, naturelskeren, højskolemanden.

Nedenstående artikel har jeg på opfordring skrevet til »Landet«. Jeg vil gerne bringe den her i elevskriftet også.

Kun faa danske landskaber er saa historisk fortællende som Sundeved, min fars hjemstavn. Gaarde og huse, marker, haver og hegn fortæller hver deres saga fra kampens dage. Kulturkamp eller krig. Dybbøl banke er ikke bare en mindehøj, men derfra ser man ud over landet fra skamling til danevirke og fatter som i een sum vor egen historiske tradition, vort sammenstød med Europa i krig og fred. Over den blaa Østersø, bag det grønne Als, saas vejen ud mod verden, hvor Aabenraa- og Flensborg-fartøjer kom hjem med lasten fuld af fjerne eventyr i Kinesiens lande. Ind over Sundeved stod gnyet af arhundreders kampe, men sidst og nærmest, trearskrigen og 64, efterfulgt af Tysklands sejre ved Königsgrätz, ved Metz, Gravelotte og Sedan.

I min fars hjemland blev en selvbesindelse tidligt en livsnødvendighed, og den maatte ske paa europæisk baggrund med aabent sind mod tidens strømme og med vaagen sans for det rodægte i vort folk, alt det, der havde historisk rod fra sagaen til nutiden. At være eller ikke være! Det var sagen. Nogen mellemform var der ikke rum til, og nogen aandelig privatinteresse udenfor det af historien givne slagfelt fandtes ikke. Der er slægtled, og derfor ogsaa mennesker, for hvem livskaldet ikke heror paa valg, det er givet. Historien har afgjort sagen, og vejen frem er enkel og klar, at tjene dette ene og ikke svigte. Min fars slægtled fandt livet saadan beredt.

Far var ikke nogen imponerende skikkelse, middelhøj og ret spinkel. Han var heller ikke en personlighed af dem, der samler beundrende skarer om sig, tilbedere og vedhængere — sligt skyede han. Vid og poesi var de dybeste strenge i hans væsen, men han havde et skarpt syn for denne verdens naragtighed. Med sit aabne blik for naturen blev hans krav til sig selv og andre: Naturlighed, at være det, man er, og ikke andet. Derfor var det vel ogsaa, at hans vennekreds var ret begrænset. Hans sunde bondesind var ubestikkeligt, han var ganske uimponeret af alle opstuderte Erasmus'er og Kandestøbere i teologiens, politikens og den øvrige »aandeligheden«s verden, som var saa ferme i egen klogskab, men ikke kunde skelne en stær fra en krage. Dem drillede han fra sig.

Der er et Ord, der passer paa ham, han var karsk, sjælelig blufærdig.

Far var invalid, den højre arm havde ikke sin førlighed, men det tænkte vi jo aldrig paa dengang. Det var gaaet saadan til, at han som toaarig brækkede højre arm, den blev sat galt sammen. Knoglerne trivedes, men musklerne ikke, saa armen hang slapt ned. Man biksede slent med det og forsøgte alle husraad. Han kunde fortælle gruopvækkende om, hvordan han maatte lægge armen i et nyslagtet svins brændende indvolde. Han blev pisket med nælder, men lige meget hjalp det. Far klarede sig dog godt med venstreamen alene, i skolen baade skrev og sloges han med venstre, og dette venstreforsvar slog de andre drenge ud. Men der var store spekulationer med hans fremtid — ubrugelig til landvæsen, mente man. Omsider fik han dog lov til at tage til Askov. Det var i de tider, da det gærede i mange unge sonderjyder, Hans Peter fra Nørremølle og andre. Far har ofte fortalt om den første aften paa skolen. Det myldrede med unge, fuldskæggede mænd i samlingsstuen, saa han blev trængt hen i kakkelovnskrogen, og staaende i tørvekassen, svedende i sit vadmels-tøj, hørte han Schröder holde velkomsttale. Den handlede om Tors hammer — og far fortalte, hvorledes hans venstrehaand gang paa gang knyttede sig, som om han følte, at hammeren blev ham givet. Den kunde vel ogsaa passe for den venstre?

Saa kom hans bane til at ligge indenfor højskolen, og en torshammer fik han ogsaa, hvormed han gjorde lyst omkring sig: den naturhistorisk-poetiske fortælling. La Cour i Askov — jo, han betød en del, men min far havde helt sin egen maade, han havde et praktisk førstehaandskendskab til naturen, og det byggede han paa. Det faldt ham aldrig ind at teoretisere og filosofere over temaet: Naturen og dens kræfter, han nærmere sig naturen direkte og med et bondesinds modtagelighed, ikke som de andre ad studerthedens vej, det kom for ham i anden række — først oplevelsen, saa til bunds i studierne.

Ungdomsaarene i København blev da helliget det naturstudium, som maatte til for at trænge til bunds i det, han praktisk kendte i forvejen. Han studerede frit, som det var moderne blandt højskoleungdommen dengang, uden at tage eksamen. Docent Rostrup blev hans lærer i botanik, og paa Carlsbergs gærfysiologiske laboratorium blev han elev af Emil Chr. Hansen. Som sonderjyde stod alle døre ham aabne, især de hjem, der sluttede op om Vartov. Hos bispinde Grundtvig holdt han juleaften. I Københavns højskoleforening sad han i bestyrelse med Høgsbro og Harald Holm. Det var festlige aar. Jeg ser ham for mig, naar han ved kakkelovnsilden og med den uundværlige pibe tændt genopfriskede de glade ungdomsdage og med lune skildrede sine venner fra dengang. Hans første forsøg som foredragsholder skete paa Falkenstjernes højskole paa Chr. Winthersvej. Hele naturstudiets udvikling fra grækerne til vor Tid blev ekspederet

paa 20 minutter. »Den gik ikke paa krykker,« udbrød en af hans tilhørere. Min far skratlo i mindet om sig selv, han var jo blevet klogere siden og mere trænet.

Det var dog ikke alene de lærde folk, han mødte i København, der fik betydning for hans undervisning i naturhistorie. Han anvendte ofte sin naturkyndighed paa det rent praktiske landvæsen. Hos P. Nielsen, Tystofte, hvor han senere kom, var han i sit es. Her var eksperimenter med selve den levende natur, og her var resultater. P. Nielsen, denne lidt vanskelige og stejle mand, fandt han behag i, og han respekterede ham dybt, skrev senere en bog om ham. Far levede altid stærkt med i det praktiske landbrugsfremskridt. Hvor levende mindes jeg ikke hans skildring for eleverne af Ryslingestammens tilblivelse, Bellingestammen, jydsk og fynsk kvæg, mælkeydelser, hesteracer o. s. v. Dygtige landmænds bedrifter i fremskridtsarbejdet skildrede han for eleverne, saa de sad og hoppede paa bænken af længsel efter at skabe noget lignende selv.

Ryslinge. Han drog dertil med Alfred Poulsen i 1884 — og for mig staar det, som om jeg selv har oplevet dette blomstrende Ryslinge, fra længe før jeg blev født. Alle de folk, som færdedes der, det hele milieu, det gamle Ryslinge: Alfred Povlsen, fornem aristokrat, myndig. Karl Povlsen, vittig, slagfærdig, blomstrende poetisk. Fru Hedvig, fornem som en dronning. Anna Jakobsen, poesiske tragiske engel. Thorvald Aagaard, fynsk bondesøn, ung og fortumlet af sin egen musikalske begavelse. Jens Ovesen, gymnastikkens pioner i Stockholm og London. Og saa min far, der spillede sin uforfærdede piccolo i det store orkester. De unge lærere: Rosendal, Anders Vedel — ak ja — et helt galleri. I huset, hvor nu barberen bor, var vort hjem, og her holdt vi børn til som optagne tilskuere til det hele drama paa godt og ondt. Herfra fulgte vi far som smaa jagthunde paa hans ture til hestehaven med dens myldrende fugleliv og insektliv, Ravnholt dyrehave med sit storvildt, vildsvin og krondyr, eller Fjellerup sø med sivende bredder og blankt vandspejl, og saa moserne, intet er saa eventyrligt som mosen en hed sommerdag, naar den gyngende sump med dens brune vandhuller vrimler med sære væsener, der tumler sig i drukken solglæde, hengivne til alle vilde instinkters udfoldelse. Det var naturstudier i praksis. Min søster var ikke to aar, før hun bag hver sten fandt »en ødt gobbe-gusse« (en rød skrubbtudse), selv var jeg knap saa fremmelig. Saa var der elevernes skiftende flok, vinterkarle og sommerpiger, de sidste som oftest genstand for min heftige barneforelskelse, en ny hver sommer. Og far drog af sted paa aftenture, til fods for at tale i et eller andet forsamlingshus, honorar 5 Kr., ak ja, det var i de dage.

Et par aar forlod far Ryslinge for at starte bladet »Hejmdal« i Aabenraa sammen med ungdomsvennen Hans Peter Hanssen fra Nørremølle. Ogsaa det blev et rigt kapitel, men journalisteriet

laa ikke for far, han var for usmidig, for respektløs i sin omtale af myndighederne. Det lille hjem, hvor far og mor som nygifte slog sig ned paa hovedgaden i Aabenraa, var ude for en svær belastning. Far bød rundhaandet ind, slægt og venner og alle de nationale førere, som søgte redaktionen. De smaa penge slog ikke til, og mor fortvivlede. Men Hans Peter var storartet i sin hjælpsomhed, han vidste raad for alt. Det aabenraaske milieu har jeg hørt far og mor skildre saa ofte, at det er som mit eget. Det var eventyrlige mennesker, der færdedes i byen. Marcus Lauesen har tegnet det slaaende i sin bog: »Og nu venter vi paa skib«. — Men det gik altsaa ikke. Far blev syg af den megen stillesiden. Han længtes tilbage til Ryslinge. Det var i sin orden, omend paa en maade tragisk, at far snart atter færdedes i de vante kredse i Ryslinge. Og dagene gik, frydefulde som jeg mindes dem fra mine første barneaar.

Som højskolemand var far særpræget. Allerede hans naturhistoriske interesse skilte ham ud fra de andre, det var og blev noget særligt i højskolens kreds. Men hans særpræg var ogsaa dette, at han havde et eget direkte forhold til det, han talte om for sine elever, det var virkelighedens verden, der interesserede ham, og ikke teorierne om den, eller dette, at man tog problemerne for virkelighed og satte diskussioner ind i stedet for at leve. Han var i sin livslinie en gang for alle sat paa plads af historien, og kampens maal var givet. »Du ved, hvad kampen gælder,« skrev hans ungdomsven, statskonsulent Peter Jessen, til far, da han laa dødssyg paa sit hotel ovre i London, »at Danmark atter skal blive stærkt.« Saa enkelt og klart laa det. For min far var Grundtvig ikke en mærkelig mand, hvis tanker man diskuterede, han var simpelthen: Danskeren, der blev Kristi stridsmand. Det var den realitet og virkelighed, hans sønderjydske hjemstavn gav ham, der afspejlede sig i hans historiefortælling, og det var den, der gav hans ord vægt som højskolemand forbundet med det friske syn paa naturen og menneskelivet.

Natursynet. Ja, han har engang sagt: »Man skal se paa naturen og leve i den som en digter, det er det inspirerende, det, der giver en beundringen og det varme hjerte over for fædrelandets store, rige natur — og som en kunstner, da er det farven, grupperingen og motivet, det gælder — og som en videnskabsmand, det er ham, der spørger og faar svar fra selve naturen, det er ham, der søger forstaaelse af tingenes sande natur. Enhver ting, nok saa lille og ubetydelig, er nemlig bygget op om en kerne, en sandhed, og kan man naa ind til den, da giver dette aandelig berigelse.«

Idyllisk sommer før 1914. Idyllisk, som den kan være det i vore barneaar, i opvæksten, naar sindet er fyldt af anelser og forestillinger om den store ukendte natur. Dagens tummel er afløst af fred og hvile, tidens rytme er i sindet, nat og dag, sol

og lys og mørke. Sommerpigerne har sunget deres aftensang inde i stuen, medens vi andægtigt lyttede, siddende paa verandatrappen. Det gule lys fra stuens lamper begynder at brydes med det stigende mørke. Mellem de tætte linde og ahorntræer er der dunkelt, kun himlen staar endnu lys over vor verden. »Fred hviler over land og by —«. — Og det var slet ikke nogen idyl, men virkeligt helt ind i sjælen — det var ikke en flugt fra verden, en lille uskyldig hvid løgn, som vi stjal os til at drømme om bag vort eget havehegn. Der *var* fred i verden, og frihed til at leve i freden. Dengang. For det blev anderledes siden. »Fred med de faa, som mig har kær, og dem jeg aldrig saa.« — Sangen forstummede. Vi hørte pigernes latter fra deres værelser. Omsider blev alt stille. Far kom ud paa trappen med piben tændt. »Hent saa lygten,« sagde han. Vi satte lygten paa havebordet under det store lindetræ, og nu begyndte natten at afsløre sin sælsomme vildskab. Svirrende væsener af alle slags, natsommerfugle, møl, skarnbasser og fantastiske stankelben strøg forblindede ind og ud af lygteskæret. Vi sprang som skader for at fange dem i vore ketchere. Far havde meget at sige os om nattens vilde væsener, alt blev levende og kæmpende, og vi fik en skjult anelse om livets nødvendighed, dets kamp og jag, drifternes vilde brus, en heftig brand, fornyet og fortsat i aarmillioner. Der blev perspektiv og dybde, livet fra før til nu og ind i al fremtid brød sine baner i vort sind. Og vi anede sammenhængen i den sang om fred, vi nys hørte, og som for saa mange blót bliver et uvirkelighedens glansbillede. Den anskuelsesundervisning, far gav os midt i naturen, lærte os at forstaa, at fred er egentlig kun friheden til at kæmpe, friheden til at leve sandt, saadan som Gud skabte os.

Far kunde skildre naturen som faa. Der er endnu folk, der med et lunt smil i øjet mindes de fire foredrag, far engang holdt om: De aarevingede. Man var desorienteret paa forhaand, men endnu kan gamle folk faa varme i stemmen ved at mindes disse aarevingede.

Han talte i øvrigt mest om fuglene og blomsterne. Hvis det ellers vil kunne forstaaes, vil jeg sige, at hans tale var mytologisk. Bag den reelle oplysning laa det sindbilledlige, billedet paa det almene menneskeliv, genspejlet i naturens vidundere. Det var digteren og kunstneren i ham, der saa det saaledes, det aabne sind, der ikke lod sig binde af mikroskop og teknik, men holdt sig skadesløs gennem en symbolsk oplevelse af gudsbilledet i det skabte. Hans skildring var naturhistorisk korrekt, men poetisk levende. Saaledes var han den fødte højskolemand.

Hundreder af hans gamle elever vil mindes hans mærkeligt symbolske skildring af planternes stædige kamp for at klæde alt land grønt, vejen, grusgraven og klitten. Det var et sidestykke til Bjørnsøns indledning til Arne: End om vi klædte fjeldet! — Det var professor Edv. Lehmann, der engang efter en saadan skil-

dring takkede ham bevæget og henviste til den direktehed, hvormed han forstod at gøre brug af sit førstehaandsforhold til naturen.

Far kunde dog komme galt af sted med sin naturbegejstring. Jeg mindes en dag i en seminarieby, hvor han talte om sollyset. Stedets præst, der aabenbart havde faaet den gale opfattelse, at far var soldyrker eller noget andet fælt, fandt derpaa anledning til med nogle formanende ord demonstrativt at bekende troen for at nedmane dette nedrige attentat mod stedets retroende ungdom. Jeg var selv et barn og forstod ingenting, men jeg husker, hvor slukørede seminaristerne luskede af — og jeg mindes som noget meget festligt køreturen hjemad under høstmaanen, min fars drengagtige lystighed over det skete og min mors latter. Jeg saa ham her, som han var, frygtløs i sin kamp for frisind.

Far var iderig, fuld af lyst til at skabe og sætte i værk, men han savnede noget af den stædighed, der skal til for at forfølge idéen, han lod sig trænge ud af andre — for hvad, han havde idéer nok. Det var ham, der gav stødet til oprettelsen af Foreningen for Høj- og Landbrugsskoler. Det var en af de idéer, som det lykkedes ham at gennemføre. Men ofte har jeg hørt ham i en tragisk-ironisk tone spotte sig selv, fordi andre rendte med hans gode idéer. Der er mange eksempler. Men han vidste, hvor ødsel naturen kan være, og saa stort paa det: »Ha-ha-sis om sis og saa som saa,« og dermed var den fugl fløjet.

Far blev 48 aar, inden han fik sin egen skole. 1908 flyttede han til Vinding ved Vejle. Her udfoldede sig nu, især i aarene før verdenskrigen, et rigt liv. Hans ungdomsven, den lattermilde Rasmus Laursen, blev hans medarbejder. Skolen blomstrede, tiderne var skønne og gode. Det var her i Vinding, da jeg voksede til, at den mand, der var min far, forvandlede sig for mig til at blive et menneske, hvis liv indeholdt mere end blot det at være far. Jeg saa hans livs retning og linie, at hans kamp og maal ikke var bestemt blot af private hensyn og private særlige interesser, men af Danmarks historie i det hele taget. Her var det, at far blev indhentet af den skæbne, som historien havde lagt paa ham. Her saa jeg ham med det voksne øje, saa ham i hverdagens arbejde glad eller trist, som det nu faldt, og her saa jeg ham blive ramt af nederlaget midt under opfyldelsen af hans livs største haab, saa ham segne under vægten af den forløsning, som var genforeningens følge hos kampens og haabets mænd fra de gamle dage. Hvor skønt og opløftende, hvor vemodigt, hvor virkelig!

Krigens mørke aar trak op over Europa. Jeg gik med far op paa bakken oven for skolen i disse mørke og tordensvangre augustaftener 1914. Lynene flængede himlen fjernt ude, og hule drøn lød. Far vejrede bag de gule lyn et større uvejr over verden. Historien blev nutid ogsaa for os — og barndommens drømmeland gik til grunde i krig og gru. Tillid og taalsomhed, fred

og glæde forgik i det tordenvejr — og saadan har det egentlig været siden. Slægt og venner var med i krigen, brevene kom og gik til skyttegravene i Frankrig eller til stepperne i Rusland. En gammel verden gik under — og en ny er endnu ikke skabt. Krigsaarene var mørke, men fulde af drama. I de aar sled min far sig op, ikke ved at arbejde blot, men ved medleven og medliden med dem derude. Historiens kald, som ogsaa var en byrde, indhentede ham nu, og vi levede alle med deri, saa det bogstaveligt er, som om vi selv har staaet med fætter Kresten i skyttegravene ved Somme i Frankrig, medens trommeilden gav døden sejr. Strengt aar, fulde af storm og spænding. Og i de aar ældedes far, alt for tidligt efter hans aaremaal. Jeg ser ham gaa i haven som vanligt, skuffe og rive med venstrehaanden, eller rygende paa piben, men der var kommet noget fjernt i blikket, noget lyttende, noget, der saa tilbage mod barndommen for at rede livstraaden ud, Guds skæbne over ham og hans folk, for at forstaa kaldet og kunne bære det. Og noget lyst kom op i de graa øjne, da klarheden kom, og maalet var nær, genforeningen med slægt og venner. Han skrev nu erindringer, ikke for at drømme sig hen til fjerne tider, men for at gribe fast om udgangspunktet og være rustet til genoplevelsen, som er alt livs forløsning.

1920 blev det højdepunkt, hvori fars livsmaal ligesom brændte ud og blev til aske. Det afklarede sig her, at det egentlige inderste i hans sind, hans selvopholdelsesdrift, saftspændingen, om man kan sige saadan, var det folkehaab, der nu fuldbyrdedes.

Det er dette, jeg selv personligt ikke kan takke nok for, at jeg har haft en far, hvis liv saaledes uden al brask og bram, men ganske ligefremt og virkeligt, var bundet til sit folks historie, saaledes at denne historie var hans eget liv og væsen. Historie er ikke noget, man bare læser om, men det er det, man selv lever, historien er en skæbne over en. Min far lærte mig da, ikke ved at holde foredrag derom, men ved at leve det, den gyldne sandhed, at historie altid er nutid. Fortiden lever, og den skaber gennem nutidsvirke den fremtid, vi fortjener. Derfor hører jeg min far sige dette: Livet skal leves i dag, saa du ønsker at genopleve det i morgen, for det er altid genoplevelsen, det kommer an paa.

Det skal ikke skjules, at det blev en skuffelse for far, at hans hjemstavn ikke syntes at have brug for ham, da han atter kunde komme hjem. Man ønskede yngre folk frem, og man betænkte sig for længe. Hans hjemstavn fik ikke den skole, som han tilbød at rejse. Med sin folkelige erfaring vidste han, at det var galt, og tiden har givet ham ret. For ham gik det da saadan, at hans kamp egentlig var endt med 1920. Dagen paa Dybbøl, hans største glædesdag, blev samtidig hans eget nederlag. Spændingen var udløst, og det, der var tilbage, var egentlig kun at aflevere boet til en ny tid. Og han gjorde det i god orden.

Efter 1920 gik det ham, som det gik en lang række af de ældre højskolefolk, tidens ungdom vragede dem, om med rette

eller urette skal ikke afgøres her. Skolen i Vinding led samme skæbne som saa mange andre i de dage, eleverne blev borte. Jeg har aldrig hørt far spørge om eller nævne, hvor den store strøm af ungdom fra hans hjemstavn blev af — man kunde dog have ventet dem paa hans skole ogsaa nu, før og under krigen var de der. Men han har jo nok tænkt sit — og lidt derved. Far talte sjældent om det, der pinte ham, han var sjælelig blufærdig, men jeg har et minde om det alligevel. Far kunde ikke rigtig fatte, at strømmen til hans skole var ved at standse — og jeg mindes en dag, da vi børn, maaske lidt haardt, som ungdom kan være, havde trængt paa for at faa ham til at sælge skolen i tide. Jeg blev ene med ham i stuen, og pludselig vendte han sig mod mig og rakte sin raske arm frem, som vilde han have støtte, men hvad kunde en knægt paa 20 aar gøre. Det brød sammen for ham, og jeg kan endnu se det raadvilde blik i hans graa øjne, det kan smerte saa dybt endnu. Det er den eneste gang i mit liv, at jeg er faldet far om halsen, kærtegn yndede han ikke. Men med et slag havde jeg set hans hele væsen, hans lange livskamp, som nu var endt — jeg vidste jo godt, hvad det alt sammen var, der pinte ham, at staa magtesløs under historiens skæbne, der havde indhentet ham nogle aar før tidligt, han, der netop livet igennem var en kampens mand. Hvad skulde han nu? Kampen var taget fra ham, livsgrundlaget. Saaledes kommer vel til os alle en dag nederlaget, dagen da vi maa støtte os til vore sønner. Gud give, vi da den dag kan staa der med en arv at give saa stærk og historisk virkelig som den, han gav.

Paa en maade var skæbnen ham god. Han solgte skolen i Vinding 1924 og købte en gaard ved Lillebælt. Der boede han et aar, beskæftiget med historisk arbejde angaaende livet i Sundeved før og efter 64. Han døde 1925.

Da far døde, var jeg soldat, gik og skød med kanoner oppe i Jægerspris. I en maaned havde jeg intet hørt hjemme fra. Det var usædvanligt, men det viste sig senere, at det var en posttyv, der havde taget brevene, fordi han troede, der var penge i dem, som saa ofte i soldaterbreve. En søndag gik jeg ene langs Issefjorden, da stod med eet billedet af far meget klart for mig, ja, det var, som om jeg hørte ham kalde. Man kan sige derom, hvad man vil, men jeg fik snart at vide, at det netop var den dag og time, da min far var blevet syg. Og saa kom telegrammet om hans død, det havde posttyven ingen interesse i at standse. Det slog som et lyn, jeg tror, jeg sank ned paa tangmadrassen i teltet. En af Kamsjukkerne, en malersvend fra Sundeved, spurgte, hvad det var. Han tog telegrammet og læste. Saa rakte han mig haanden og sagde stillærdigt: Ja, saa vil jeg ønske dig glæde i din sorg. — Herregud, hvor det gjorde godt. Denne jævne skønne hilsen, netop som de siger det i fars hjemstavn og paa hans eget maal.

Jaja, saa fik jeg ikke far at se mere, Kisten var lukket, da

jeg naaede hjem. Den stod i vognporten i denne fremmede gaard, jeg ikke kendte. Jeg sagde farvel med hovedet mod kistelaaget, det var alt, hvad der var at gøre.

Der drives megen lyrik og sentimentalitet med det sidste ord, den døende har sagt. Som om det skulde betyde noget særligt. Det sidste ord, far sagde, var ikke stort og mærkeligt, han hviskede blot: Hjælp mig nu, Gud, for nu har jeg det behov! Han blev begravet paa sin hjembys kirkegaard i Ullerup.

Naar jeg nu ser ham for mig i mindet, den mand, som er min far, men som nu i 17 aar har hvilet i sin grav, saa synes det mig ufatteligt, at mine egne smaabørn, der tumler sig i stuerne nu, aldrig har set ham og aldrig skal faa ham at se. Men kanske det livets vidnesbyrd, han skal bringe ogsaa til dem, bliver stærkere nu, end om de blot havde kendt ham som en svag olding. Hvad jeg maa takke ham for i dag, er meget, men mest af alt dog dette, at hans liv ikke blot var levet som et privatliv, men at han gik ind under og bar, saa godt han evnede det, den byrde, som dansk historie gav ham at bære fra 64 til 1920. Det er vort haab, at ogsaa vi maa være rede til at bære. Nederlaget giver altid opgaver!

Sune Andresen.

Højskolen.

Man kan desværre ofte møde den opfattelse, at man kan lave højskoler blot ved at indrette nogle bygninger dertil og saa der ansætte mænd og kvinder til lærere, som har et idealistisk syn paa livet og vil lære ungdommen noget godt. Hvad dette gode saa skal bestaa i, gør man sig ikke rigtig klart.

Det har dog aldrig været Grundtvigs tanke og heller ikke højskolens idé at nøjes med at opdrage de unge i et eller andet idealistisk livssyn, og dem er der jo mange af, eller blot sætte dem i gang med de gode bestræbelser for at klare det praktiske liv, hvad selvfølgelig er nødvendigt, men ikke det ene fornødne.

Det var noget ganske bestemt, Grundtvig ønskede, at højskolen skulde bringe det danske folk, et ganske bestemt livssyn, og at man saa i tidens løb har fundet paa at holde højskole ved hjælp af snart sagt alle mulige idéer, er ikke Grundtvigs og hans højskoletankes fejl.

Højskoletanken er skabt af Grundtvig, og derfor maa vi ogsaa, for at klare os, hvad der er dens grundsyn, søge at forstaa, hvad højskoletankens ophavsmand mente med den. Vi maa saa foreløbig lade alt det ude af betragtning, som højskolen efterhaanden ogsaa er blevet til, og nøjes med at se paa grundsynet.

Grundtvigs højskoletanke bygger paa hans syn paa menneskelivet og folkelivet, og dette syn var historisk begrundet. Dvs., Grundtvig havde faaet dette sit syn gennem historien, gennem sit møde med det levede og gennemlevede, det erfarede, menneskeliv. Derfor bygger han paa virkelighedens grund, hvis man da kan kalde *det* virkeligt, som mennesker tror paa. Grundtvigs syn paa mennesket er nemlig et tros-syn. Han gaar ud fra det gamle ord om menneskets tilblivelse, at Gud skabte mennesket i sit billede, han skabte det mand og kvinde. I dette syn paa menneskets oprindelse gaar vi altsaa ud fra som givet, at Gud er til, det er ham, der er udgangspunktet, og ikke mennesket eller naturen. Dette er en tros-sag og altsaa en aandelig sag, og det staar os ganske frit for, om vi vil tro det eller ikke. Alt, hvad der har med tro at gøre, er aldeles frit, ti blir vi tvunget der, er der ikke længere tale om tro, men om tvang. Altsaa bygger grundsynet paa fuld frihed, og naar grundsynet er frit, maa ogsaa alt, som følger deraf, være under frihedens lov, og deraf kommer det, at aandelig frihed er en hovedsag for Grundtvig og for hans højskole. Hvad der ikke frit og personligt tilegnes, er intet værd. Det paatvungne holder kun saa længe, tvangen opretholdes, det kan ikke staa paa egne ben, og ingen tvang kan opretholdes bestandig, fordi alt menneskeligt er ubestandigt. Kun Gud er bestandig og evig, og alt hans er idel frihed.

Denne antagelse: mennesket skabt i Guds billede, er altsaa grundsynet paa menneskelivet. Men som Grundtvig siger det, »der er sket et uheld«, mennesket er uddrevet af paradiset og er kommet bort fra Gud. Vi kalder det syndefaldet, ti synd er at være borte fra Gud. Og nu kommer vi saa til det afgørende for Grundtvig og det brændende punkt for mange mennesker. Har nu mennesket i syndefaldet tabt *al* forbindelse med Gud, er alt guddommeligt udslettet? Mange vil mene, at saadan er det, alt menneskeligt er med syndefaldet dømt og fortabt. Dette er pietismens syn, men her er det, Grundtvigs syn adskiller sig afgørende fra det almene pietistiske. I al korthed vil det kunne siges saadan: Ja, det er rigtigt, at alt menneskeligt er fortabt og prisgivet døden, — men hos mennesket er dog stadig bevaret et minde, eller, som Grundtvig siger det, et genskær, en efterglans fra det Guds værksted, hvorfra det gik ud. Der er i vort menneskevæsen bevaret et minde om Gud, saa det er muligt for os at tro, at han er til, og i vort væsen er der bevaret et genskær af Guds fuldkommenhedsverden, saaledes at vi kan ane det hele, sande og fuldkomme, men ikke selv gribe og eje det, fordi vi dog trods alt er mennesker, der er prisgivet kampen mellem ondt og godt, ret og uret, sandt eller løgn, liv og død.

Det er dette syn, der aabner de store muligheder for at finde den oplysning om livet, som genspejler Guds vilje for os og lærer os at forstaa os selv, saa vi kan leve et sandt menneskeliv: med øjet, som det skabtes, himmelvendt, lysvaagent for alt stort og skønt herneliden, men, med de dybe længsler velbekendt, kun fyldestgjort af glans fra evigheden. Naar da Grundtvig dels i sit eget liv oplevede og dels gennem sit vældige historiske kendskab til menneskeheden saa, hvorledes menneskets livskamp stod mellem natur og aand, mellem liv og død, saa var det jo ikke svært for ham at se, at guddommelige kræfter i tro, haab og kærlighed bevægede, opretholdt og løftede menneskene i deres kamp mod løgn og ondskab, og det var klart, at hvis vi fik dette at se, vilde vi faa den bedste oplysning om vort menneskelivs vilkaar, og vi vilde i vort livs kampvilkaar se genskæret fra det guddommelige: det gudbilledlige, som Grundtvig kalder det. Det var derfor, historien skulde være hovedsagen paa højskolen, for igennem den kunde livsoplysningen gives, den oplysning, der ikke er en almen oplysning om livet, altsaa om alt muligt i vort naturliv, men en oplysning om den guddommelige ret, sandhed og kærlighed.

Naar Grundtvig da vendte sig mod de gamle nordiske myter og i dem fandt de sindbilleder paa menneskelivet, hvori vi bedst kunde se som i et spejl os selv som natur i forhold til det gudskabte, saa var det fordi, han i kampen mellem guder og jætter, som den skildres i myterne, saa et billede paa kampen i mennesket mellem natur og aand, saadan som den viser sig i mange forskellige forhold. Livsoplysningen var saaledes paa historisk grund en sand oplysning om livet, som Gud har skabt det.

At gengive og genskabe i mennesket troen paa Guds førelse og skabelse, som den spejler sig i sagn og digtning, i historien, i alt levet menneskeliv, skal da være højskolens grundopgave. Dette er livssynet, som sætter Gud først og mennesket sidst, men som ogsaa véd, at uden at leve tilbunds i menneskelivet kan vi ikke fatte Guds virkelighed, dette er livssynet, som tror, at Gud skaber den dag i dag, og det gengiver mennesket troen og haabet til livets sejr over døden. Dette livssyn kalder vi det folkelige, fordi det er alment paa dansk.

Se, dette er jo noget andet, og efter mit syn ikke saa lidt mere væsentligt og afgørende, end at hvirvle rundt i tidernes skiftende idealismer. Og sagen er oven i købet den, at den gamle højskole, der var en væsentlig faktor i genrejsningen af vort folk efter 64 til dygtighed og foretagsomhed, til ansvarsbevidsthed og trofasthed, har bevist, at dette livssyn har kræfter i sig af mærkelig art. Den grundtvigske højskole vender nu sit blik tilbage mod dette oprindelige grundsyn, mod myte, sagn, digtning og historie, for der at finde livsoplysningen og dermed staa rustet til en ny tid.

Ud af livssynet med sin lyse tro paa mennesket under Guds skabelse springer troen paa folket som en gudskabt sammenhæng, og deraf springer igen troen paa, at folket, som det enkelte menneske, har sin opgave af Gud givet, som det skal være tro imod. Hvad opgaven bestaar i, giver livsoplysningen os forstaaelse af, og er denne forstaaelse først klar for den enkelte og folket, saa han kender sit kald, vil driften til at følge det tændes for ham. Hans liv vil faa indhold og mening og vil forvandle sig fra et privatliv, hvis eneste formaal er det egne stræb for udkommet, til at blive et fællesskabets liv, hvor det private arbejde tjener folket og landet og menneskeheden i dens stræb efter at følge gudskaldet. Mon ikke vi alle nu føler, at vort privatliv betyder noget i fællesskabet, mere end vi før har følt det? Historiens skæbnetime er over os og gir vort liv sin retning.

Foruden livsoplysningen har højskolen den opgave at give ungdommen gode og nødvendige kundskaber, at udvikle dem til gode medborgere. Dette er ofte blevet stillet i forgrunden, men det driftige medborgerliv kan jo først faa betydning, naar den enkelte har forstaaet i hvilken folkelig og menneskelig sammenhæng, han skal være medborger, og hvori han kan tjene ved sit arbejde og sin væren, for det er ofte blot det at *være*, at være sandfærdig paa dansk, som er det afgørende.

Efter de raadgivende provinsialstænders oprettelse i 1831 saa Grundtvig klart, at det var nødvendigt, hvis engang det danske folk skulde naa til at styre sig selv og afløse enevælde med folkestyre, at dette folk da var oplyst og rede til at tage denne gerning op. Derfor fattede han tanken om sin højskole, en folkets skole, der skulde berede folket vejen til selvstyre og frihed og bevare disse goder for det. Men en almen kulturel oplysning var ikke nok, altsaa en almindelig kundskabsoplysning; der skulde

en oplysning til, som gjorde folket levende og kæmpende, vakte det af dvale til deltagelse i den store kamp mellem ret og uret, sandt og løgn, liv og død, og som kunde vise hen til de kilder, i hvis spejlglar det blev muligt at lære at skelne mellem disse stærke modsætninger, der er saa sammenvævede i os. Derfor er den grundtvigske højskole mere end en medborgerskole, den er en skole, der tager sigte paa det at leve livet.

Det folk, der fik den sande oplysning om livet og ikke foregøglede sig gennem egne, selvlavede idealer at kunne skaffe sig et paradys paa jorden, det folk kunde gøre sig haab om at vinde den sande frihed til at blive ledet efter Guds vilje.

Kærligheden var for Grundtvig det sande gudsspejl, — og kærlighedsætten kaldte han de nordiske folk, og at det ikke bare var mundsvejr, havde historien bekræftet for ham: Ej paa val og ej paa tinge agtes børn og kvinder ringe, hvad der end gaar op og ned, dansk er immer kærlighed. — Børn og kvinder — ja, — for netop i de forhold, hvor barnet og kvinden er det afgørende, blomstrer kærligheden og genspejler os omend kun i et brudt spejl Guds sande kærlighed.

Derfor gaar ogsaa vejen for højskolens vedkommende direkte fra skole til kirke. Der prædiktes ikke paa højskolen, men det syn paa menneske og folk, som taler der, viser ligefremt hen til det sted i verden og midt i historien, hvor Guds ord til os gir den virkelige og usvigelige oplysning om menneskelivet og om Guds rige, nemlig menigheden, der samles om det Guds ord, som er Jesus Kristus selv.

Saaledes forstaaet er da højskolen en skole for livet, ikke blot forstaaet saadan, at dens skolegerning skal betyde noget livligt igennem, men saaledes at den forkynder livet, vækker livets aander til kamp mod døden, for det første den aandelige død, som er sig selv nok, men sandelig ogsaa den død, som er alles herre. Og netop til denne sidste kamp, som ingen af os kan fri os fra, trænges der dette, at mennesket maa slippe sig selv og sig eget og finde vejen til Gudsordet, som alene magter døden. At oplyse sandt om dette, det er sagen.

Saa fører højskolelivet jo ogsaa en hel del andre ting med sig. Et rigt samliv om aandelige sager er altid karakterudviklende, et fællesskab som gode kammerater er opbyggende og opdragende, ren luft over dagliglivet, muntert arbejde og god tid til kundskabstilegnelse, alt dette er ting, som har stor betydning, og som jeg gerne vil uddybe nærmere en anden gang. Her har jeg blot villet pege paa hovedsagen, aanden og synet bag det hele, alt det, som vi slet ikke behøver at prædike direkte, saaledes som det her er skrevet, næsten programmæssigt, for saa svækkes det i sin kraft, men det som alligevel er den røde traad, der holder det hele sammen. Det skal opleves for helt at erkendes.

Sune Andresen.

Tale ved

indvielsen af Københavns højskole

den 22. november 1942.

Det er naturligt nok, at højskolen først sprang ud i livet i Sønderjylland i de nordlige egne, hvor danskheden vakttes først. Det er ogsaa naturligt, at det blev Kristen Kold, der rejste mønstret for højskolen, omsatte Grundtvigs tanker i hverdag og virkelighed, satte dem i forhold til folket som det var. Kold var grebet af aanden fra 48, hvis indhold var frihed og folkelighed, frihed for den enkelte og frihed for folkene. Det var ikke blot en national-liberalisme, for den var blot en idé, en politik for et parti, men det gjaldt den enkeltes og folkets frigørelse fra almuesnæverhed (provinsialisme og privat selvtilstrækkelighed) til frit personligt liv. Det var ogsaa naturligt nok, at højskolen fik størst vægt efter 64, da trængtes der jo netop til genvækkelse af folkets og den enkeltes fælles tillid og ansvarfølelse.

Derfor er det heller ikke noget kunstigt og tilfældigt og mærkeligt, at vi netop efter 1940 atter begynder at rejse højskoler i vort land. Højskolen er netop en af de søjler, der bærer det modtryk, hvorved tidens spænding kan udholdes. I trange tider blomstrer netop højskolen, og den lider skade i de tider, da den, tilsyneladende, kan undværes, d. v. s. naar man kun har brug for dens kulturelle sigte, men mindre for dens folkelige. Højskolen blomstrer netop op i nederlaget, og dette har at gøre med dens inderste væsen. Den er sprunget ud af Grundtvigs menneskelige, folkelige og kristelige erkendelse, en erkendelse af, at mennesket er prisgivet forgængeligheden, men at der trods alt i mennesket findes et genskær af det guddommelige, et minde om Guds skabelse. Og i dette syn genvækkes haabet, troen og tilliden og glæden over menneskelivet. Trods fortabelsesvilkaarene, nederlagsvilkaarene, hvorunder vi lever, blir et genskabt liv til for os af aandelig art, og dette liv bygger paa troen, haabet og kærligheden.

Naar dette menneskesyn rettes mod Danmarks historie, som Grundtvig gjorde det, ser vi netop genrejsning og genskabelse som et karakteristisk træk, en udholdenhed i haab og tro som er mærkelig. Og det var denne historiske, og derfor virkelighedsbegrundede oplysning om det danske menneskeliv, Grundtvig bl. a. ønskede at give det danske folk.

Af dansk historie, som er nederlagets og genrejsningens historie, ser vi, at i det hjælpeløse er netop kraften at finde, den kraft, som ikke har udspring i selvtilstrækkelighed og selvkredsning, men som har sit udspring i kærligheden, den magt i verden, som er stærkest af alle, fordi den skænker livet til den, der blev besejret.

Se, dette sigte har højskolen mere end et kulturelt. Den er altsaa noget andet end blot en medborgerskole, men har til maal at vække og genvække troen, haabet og kærligheden, kærligheden til fædrelandet, til folket og til menneskeheden, at bevidne at mennesket, folket og fædrelandet er kærligheden værd, fordi de alle tre er skabt i Guds billede.

Lad os lytte ogsaa her til Grundtvigs ord: Er os tomme ord og lyde, eget folk og fædres land, véd vi ej, hvad de betyde, mer end mængde, muld og strand, tant er og hvert ord vi tale, om Guds riges bjerg og dale, om Guds folk og menighed. — Altsaa, der maa begyndes med det nære, det hjerteligt nære, kærligheden, som vi lever den i vore hjem og hinanden imellem.

Og dette er grunden under kærligheden til fædrelandet, den blir derved ikke blot en patriotisk idé, en national stemning, men en hverdagens virkelighed. Og denne hjemkærlighed vil vise sig som et handlingsgrundlag for mennesket, for den, der elsker, vil ogsaa værne og bygge op. Der skal være noget, der er saa helligt for os, saa afgjort, at her viger vi ikke, med dette gælder det livet, fordi det er livet, og der udenfor er der intet liv, kun en tilværelse, en sjangsepolitik.

Hvis vi da ejer noget, hjem, folk, fædreland, hvortil vi er bundet i kærlighed, saa vil vi, i dødsens angst for at miste dette, som vi ejer i troens, haabets og kærlighedens liv paa dansk, spørge: Hvor kan dette livets dybe indhold og fylde stamme fra, og er der intet haab for dets bestandighed? Jo, for dette maa være Guds gave til os, hvori vi som i et genskær ser Guds vilje og skabelse med os. Højskolens aandelige kald er da at aabne øre og syn for den oplysning om ret, sandhed, frihed og kærlighed, som Gud selv gir os gennem menneskelivets billedbog, som er mere end en billedbog, nemlig historiens virkelighedsberetning om livet. Det er denne oplysning, som vi kalder livsoplysning.

Foruden dette, som er hovedsagen, ønsker højskolen ogsaa at give al mulig sand oplysning paa vor videns grundlag. Men oplysningen paa troens grundlag er det første og vigtigste, fordi den danner, skaber og omskaber mennesket, opbygger dets karakter fra en bedsteborgerlighed til en almen medkærlighed og medaktivitet paa menneskelig, folkelig og kristelig grund. I dette er der intet skel mellem by og land. Et menneske er et menneske her som der.

Jeg ønsker lykke og held for denne skole, for dens nye begyndelse og for dens fremtid.

Sune Andresen.

*Elevmødet holdes lørdag d. 3. og søndag d. 4. juli 1943.
Husk at indsende Girokortet. Det er betaling for elevskriftet.*

INDHOLD

	Side
Aaret, der gik. Af <i>Sune Andresen</i>	9
Skyerne graaner og løvet falder —. Af <i>Sune Andresen</i> ..	12
Københavns folkehøjskole. Af <i>Frede Bording</i>	20
En underlig mand. Af <i>Winther</i>	22
Peter Andresen. Af <i>Sune Andresen</i>	31
Højskolen. Af <i>Sune Andresen</i>	35
Tale ved indvielsen af københavns højskole. Af <i>Sune Andresen</i>	36

*Aarets
Billeder . . .*

20 graders kulde.

Søen drager.

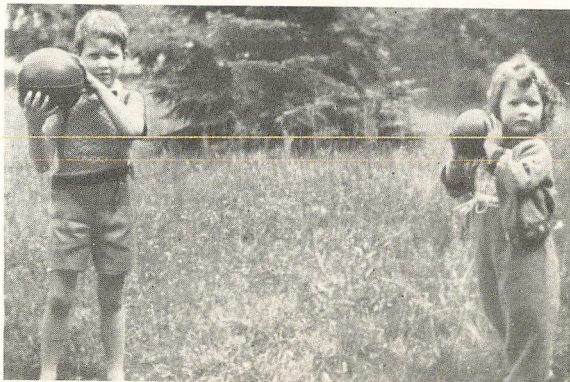
Øvelser på isen.

Badeliv i søen.

Fiskeri.

To holdspillere.

Karen, Eli, Grethe, Mette.

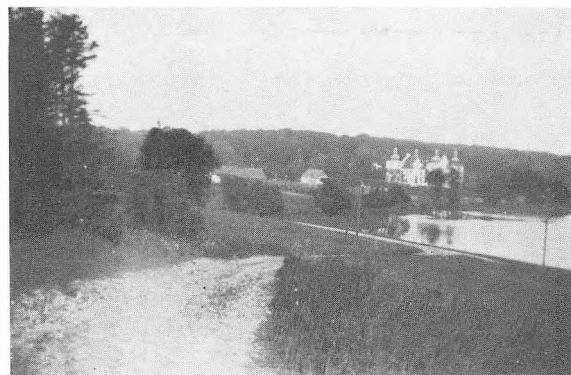
Komedianterne.

Engelsholms mælketransport.

På terrassen.

Engelsholm.

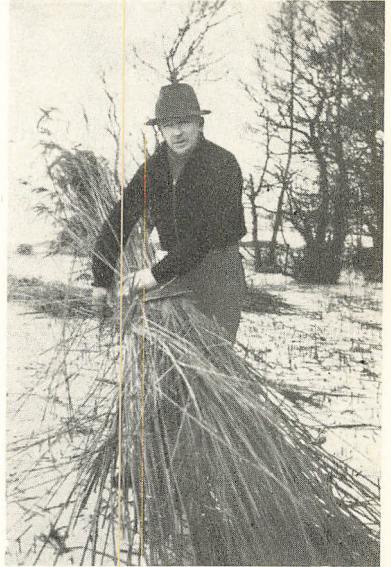
Fra elevmodet.

Fra elevmodet.

Mimers brønd.

Beck slår rør.